

Q. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
QVINTA
ad

CONSTITUTIONES ELECTORALES
DIVI AUGUSTI,

De
PROBATIONE, QVÆ FIT PER
INSTRUMENTA, SEMIPLENA
PROBATIONE & PRÆSUMTIO-
NIBUS, &c.

in primis ad Part. I. Constit. XVII.
XIIIX. & seqq.

Quam
Indultu Magnifici Jctorum ordinis
IN ACADEMIA WITTENBERGENSI,

PRÆSIDE
WERNERO THEODORO
MARTINI, J. U. D. & P. P.
CONSILIARIO ELECT. SAXONICO.

publicæ ventilationi exponet
In Auditorio JCT. ad diem Anno 1683.
ERNESTUS FRIDERICUS MEURER;
Tenstad. Thuring.

Typis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

2

DISSERTATIO JURIDICA

QUINTA

DE

CONSTITUTIONIBUS ELECTORALIBUS

DIVI AUGUSTI

PROBATIONE QVAE FIT PER

INSTRUMENTA SEMPER ENA

PROBATIONE & PER ASSUMPTIO-

INPRINIS ad Part. I. Cap. XVII

XIIX. & 1699

IN ACADEMIA THEOLOGICA

WERTHEIMENSIS

MARTII

CONSTITUTIONE

ERNESTI REICHERDII MERTERII

ALII

CONSTITUTIONES ELECTO-
RALES SAXONICAS
DIVI AUGUSTI

RESPONDENTE

ERNESTO FRIDERICO MEURERO,
Tenstad. Thuring.

PARTIS PRIMÆ,

CONSTITUTIO XVII.

Von Briefflichen Urkunden.

TEXTUS.
CONSTIT.
XVII.

Hätte Zeugführer intra terminum Copien Brieffli-
cher Urkunden übergeben und eingelegt / und
würde dieselbe post terminum folgendes mit den
originalien stärcken / so soll er damit zugelassen / und
solches zur Beweisunge erheblich und revelant gespro-
chen und erkant werden.

NOTÆ.

Not. 1. Dictum est præcedenti *Constitutione* de *Proba-
tione & Reprobatione* in genere, nec non illâ Probationis
specie, quæ fit per testes, progreditur nunc Legislator præ-
senti *Constitutione* ad *alterum Probationis modum*, qui fit
INSTRUMENTIS vel DOCUMENTIS LITERARIIS. Quo-
ad fundamenta & principia Juris hæc materia petenda est
partim ex *Jure civili Romano Lib. 22. ff. tit. 4. Et Lib. 4. C.*
tit. 21. de Fide Instrumentorum & amissione eo-
rum, & de Apochis & antapochis faciendis, & de
his, quæ sine Scriptura fieri possunt, partim ex Ju-

Not. 1.
Connexio.
Alter modus
Probandi qui
fit
INSTRU-
MENTIS.
Materia de
FIDE instru-
mentorum ju-
re Civili &

Canonico
quoad princi-
pia, quoad U-
sum ex Jure
Saxonico pe-
tenda.

Jure Canonico lib. 2. Decret. tit. 22. de Fide instrumentorum.
Ufus verò & applicatio horum titulorum desumendus ex
Jure Saxonico non solum præsentis Constitutione, sed etiam
ord. Proc. tit. 24. von den Briefflichen Urkunden.
Tit. 25. Von recognition der Briefflichen Urkunden
Tit. 26. von Edition der Briefflichen Urkunden / so ei-
ner bey dem Gegentheil suchet. Nos de hac probatione,
quæ fit per documenta, ea potissimum attingemus, quæ
ad nostræ Constitutionis elucidationem & faciliorem in-
tellectum conducere poterunt, non neglectis tamen prin-
cipiis Juris Civilis & Canonici.

Not. 2.
Varia acce-
ptio Vocabuli
INSTRU-
MENTI.

Instrumentum
Fundi.
Domus.

Not. 2. *Instrumenti* vocabulum procul dubio ab
instruendo nomen habet & extrâ Juris prudentiam no-
men generale est, denotans omne illud, quo res aliqua in-
struitur, ut eâ re uti & illâ commodiùs tractare possim, &
cum res non eadem sint, sed planè diversæ & propterea
nec eadem desiderentur instrumenta, quibus instruuntur,
hinc pro conditione & varietate rerum, etiam ipsa instru-
menta varia sunt, & varias insimul recipiunt significatio-
nes. *Ummius Disp. 17. ad. Proc. tb. 1. n. 1.* Sic nulla ferè
ars, nullum opificium est, quod non peculiaribus suis uta-
tur *instrumentis Mechanicis* vel aliis, imprimis nota sunt
instrumenta *Matbematica & Musica*. In Jure Civili Ro-
mano mentio fit *instrumentorum fundi vel domus. t. t. ff.*
de Fundo instructo legato. Dicitur enim fundus in Jure
instructus ille, qui talibus instrumentis constat & ornatus
est, quæ faciunt ad fundum vel agrum colendum, uti in-
strumentum domus omne illud dicitur, quod facit ad
commodiorem in habitationem *L. 12. ff. de fundo instructo.*
& *L. 17. ibid.* mentio fit instrumentorum *pictoris*, quibus
uti-

utitur ad artem suam exercendam. Ejusmodi instrumenta ad præsentem nostram materiam non spectant, sed loquitur præsens Constitutio nostra de *Instrumentis literariis*, **Von Briefflichen Urkunden**/quibus nempe litigantes in judicio ad probationem causæ suæ sive actionis sive Exceptionis utuntur, & illis ipsis quasi instruunt & informant Judicem. Ejusmodi instrumenta literaria rectè etiam vocantur *documenta*, quod doceant illud, quod in judicium deductum est, vel informant judicem in causâ propositâ. Notanter autem à Legislatore in rubricâ mentio sit **Der Briefflichen Urkunden**/i.e. talium documentorum & instrumentorum, quæ Scripturâ & literis constant, quæ verba certe non sunt otiosa, sed demonstrant præsentem Constitutionem, non de quibusvis instrumentis agi, quibus judicia instrui dicuntur, seu quibus in judiciis utimur, sed de illis saltem, quibus uti solent litigantes Actor vel Reus & in probanda suâ intentione vel Exceptione, mediantibus documentis & *instrumentis literariis*, quæ species probationis opponitur illi, quæ fit per *testes*, de quâ jam diximus in præcedente *Constitutione*. Aliud enim est probare per testes, aliud per documenta & instrumenta literaria. Eruditè nempe Ummig ex *textibus Juris civilis Romani, d.l. Disp. 17. th. 1. n. 1.* demonstrat, instrumenti illius etiam, quò in judiciis utimur, triplicem esse quasi significationem. Prima generalis est, quâ omne illud dicitur instrumentum in Jure, quo res in judicium deducta instrui potest, *L. 1. ff. de fide instrumentorum*. Et sub hac significatione illud quoque comprehenditur, quod scriptura non continetur, ita, ut etiam *testes* hoc nomine & alia instrumenta veniant. *L. 99. §. 2. ff. de Verborum significatione*. Verba nempe

Constitutio 17. agit de Instrumentis literariis.

Instrumentum judiciale triplex.

(1.) Sub generali voce Instrumenti Judicialis etiam Testes veniunt.

(2)
Specialiter In-
strumentum
dicitur litera-
rium docu-
mentum.

(3)
Specialissimè,
Instrumentū
judiciale dici-
tur publicum.

Documenta.

Tam publica
quam privata
Instrumenta,
hic intelligun-
tur.

Legis i. ff. de fide instrumentorum hæc sunt: Instrumentorum nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa instrui potest, & idè tam testimonia, quam personæ, instrumentorum locò habentur. Quæ generalis appellatio ad præsentem Constitutionem trahi non potest, sed pertinet huc secunda & specialis significatio, quâ per instrumentum omnis scriptura vel publica vel priata intelligitur. L. 1. C. de Dilationibus. Ubi instrumentum personæ opponitur L. 5. C. de Probat. t. t. ff. C. de fide instrumentorum. Unde rectè concludit Minsingerus, quod statutum instrumenti mentionem faciens, de documentis literariis accipiendum sit. Wesenbec. in parat. 3. specialissimè per instrumentum intelligi putat instrumentum publicum. Quid præsentem Constitutione per instrumenta literaria intelligatur, ex rubricâ patet von Briefflichen Urfunden/ per quæ non solum intelliguntur publica, sed etiam privata instrumenta. & quidem, quæ Scriptura constant. Illud certum est, quod non solum de Jure civili, sed etiam communi praxiloquendi instrumenta literaria passim etiam vocentur documenta. L. ult. C. de Probation. Nov. 44. in pr. in jure Canonico etiam vocantur monumenta, vel munimenta Cap. 1. §. post hoc de Appellationibus in 6to. uti & in textibus Juris, Saxonici & sententiis Judicialibus instrumenta literaria Die Briefflichen Urfunden/ ut plurimum vocantur documenta, v. c. daß Beklagter das Document sub Lit. A. & c. zu recognosciren schuldig / oder zur Nothdurfft recognoscirt, & c. sub quibus documentis non privata solum, sed & publica continentur documenta literaria, & hõc sensu describi potest instrumentum vel documentum literarium, quod sit scriptura quædam, publica vel privata rei alicujus, de quâ agitur, vel controvertitur, fidem faci-

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

faciens. Ummius definit scripturam rei controversæ fidem facientem.

Not. 3. Ex modò dictis patet, quod instrumentum literarium vel documentum aliud sit *publicum*, aliud *privatum*, illud *publica autoritate munitum est*, & *maiores vim probandi habet*, quam *privatum*. Sunt nonnulli Doctores, *Donellus, Cujacius, & Kittershusius, Ummius & alii*, qui *publicum iterum distinguunt in publicum uel ἐξοχήν sic dictum*, quod illud vocant, quod *vel ab ipsò Magistratu est confectum* vel *in illius præsentia & in iudicio*, quod omninò *publicam & inconcussam fidem facit*, ita ut *contrariam probationem haut facilè admittat*, & *forense* quod illud esse dicunt, quod à *Notariò vel Tabellione est confectum*. Alii Doctores *contrà forense illud vocant, quod Judiciale est, & in iudicio confectum, publicum verò, quod à Notario confectum*, utriqve & *publico & forensi opponunt privatum*, quod *nempè à privato vel inter privatos est confectum extrà judicialiter, neqve autoritate judiciali neqve fide Notarii munitum.*

Et ita Doctores *documenti literarii vel instrumenti tres faciunt species, ut aliud sit publicum autoritate judiciali munitum aliud forense à Notario confectum, quod Donellus medium, vocat inter privatum & publicum, & tertio privatum, quod à privatis componitur nemine interveniente, qui vel publicam personam, vel officium publicum saltem sustineat. L. 5. L. 6. C. de Probat. L. Scripturas C. qui potior, in pig. Et notat Ummius in Disput. 17. tb. 1. n. 6. male distingvi publicum instrumentum à privato, quando publicum vocant illud, quod plenam fidem facit, privatum verò, quod plenam fidem non habet, cum notum sit, do-*
cumen-

Definitio Instrumenti.

Not. 3.
Divisio In Publicum & Privatum.
Publicum vel Judiciale est Vel Forense. seu Coram Notario, confectum.
Forense & Publicum uon in no modo à Dd. explicatur.

Privatum

*τὸ ἐξοχόν
Instrumenti,*

Privatum perinde ut publicum sæpius plenam fidem facit.

*Instrumenta
Gwarantigia-
ta & paratam
executionem
habentia.*

*Varia Dd. in-
terpretatio
l. 20. C. de Fid.
instru.*

*Defenditur Di-
chotomia in
Publicum &
Privatum*

cumenta etiam privata, uti sunt v. c. *Obligationes, chirographa, apocha &c.* etiam plenam fidem operari posset, quàm publica, quin imò sæpè majorem vim probandi haberet, quàm publica, si illa non omni Exceptione sint majora. Quod in foro Saxonico maximè obtinet, si *documenta privata paratam contineant executionem, Wann auff flare Brieffe und Siegel geflagt wird /* Quæ si recognita fuerint, plenam faciunt fidem & ipsam operantur, executionem. Sed ut paucis revertamur ad *Lexicologica* Doctorum, quæ aliud documentum vel instrumentum literarium vocant publicum, aliud forense, aliud privatum, illius fundamentum desumptum ex *L. 20. C. de fide instrumentorum. Ubi Imperator Justinianus (1.)* mentionem facit *instrumentorum forensium (2.) Publicorum (3.) Privatorum vel talium instrumentorum, quæ publice non sunt confecta, ut Chirographum etc.* Circà hujus Legis interpretationem variæ & diversæ sunt ortæ Doctorum sententiæ & opiniones, uti jam antè demonstravimus, dum nonnulli per *forense* intelligunt illud, quod *judicialiter confectum est.* Ummius autè & alii per *forense* intelligunt illud instrumentum, quod à *Notario Publico* confectum. Et ita sibi invicem non constant, & videtur lusus esse in meris vocabulis, quæ tricæ & subtilitates Doctorum ad forum trahendæ non sunt, neque praxin judicialem, sed usu fori & Communi loqvendi omne *documentum vel instrumentum literarium, quod in judicio ad probandum producitur, vel publicum est. vel privatum, ita quidem ut publicum illud sit, quod publicâ autoritate & fide est munitum, privatum verò, quod neque in judiciò à Magistratu, vel in ejus presentia & autoritate, vel ab aliâ quâdam personâ publi-*

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

*blicâ, sed à privatò inter privatos homines est confectum. Et quamvis negari non possit, quod publicum instrumentum varias admittat species, ita, ut aliud dicatur publicum judiciali autoritate munitum, aliud à Notariò Publicò confectum, utrumque tamen publicum est, & differt à privatò, neque ille terminus instrumenti forensis unquam in judiciis nostris Saxonis receptus, vel observantia fori introductus esse videtur. Unde missâ Doctorum illâ *λεξιολογία*, illâ in Judiciis receptâ *οιχολογία*, quâ omne documentū literarium & instrumentum vel publicum, vel privatum dicitur, contenti vivimus, ita quidem, ut litem non moveamus subtilibus Doctorum interpretationibus, cum probabilibus suis constant rationibus, terminos tamen in judiciis ex usu magis æstimemus, quàm opinione Doctorum. In verbis simus faciles, modò de re constet. Magis est, ut rem ipsam aggrediamur, & ipsas species publicorum & privatorum instrumentorum paucis perlustremus.*

Not. 4. Et ad publica quidem documenta vel instrumenta procul dubio referri possunt *Acta judicialia, Protocolla, libri publici manu Actuarii, Secretarii, vel Notarii judicialis consignati, vel etiam sigillo judiciali, privilegia, manu Principis subscripta, Gerichts / Canzleyen / Ambt- und Recess Bücher / Libri censuales publici, Die Rügen und Straff Bücher / Stadt- und Rahts-Bücher / Steuer und Contribution-Bücher / Cammer-Register / Libri Statutorum, consuetudinum, Observanz, und Statuten-Bücher / Jagt und Forst-Bücher / Kirchen Bücher / Kirchen Register / Libri Feudales, Matrícula publicæ in Academiis, vel civitatibus, Libri argentariorum, capellarum, Zoll und Geleits = Bücher /*

Not. 4.
Species varia
Publicorum
Instrumento-
rum

B

Libri

*Instrumenta
privata publi-
ca sunt insi-
nuatione, cō-
firmatione,
Consensu Ju-
diciali.*

Libri tribunorum, *Zunfft-Bücher* / *Erb-Register* / & quæ
aliæ sunt scripturæ, cujus etiam sint nominis ex Archivis
desumptæ, vel aliis locis publicis, *Cancellariis*, *Collegiis*, qui-
bus Princeps publicam dedit fidem & autoritatem, quod
vel Jurisdictionem habeant, vel officiales sint Principis,
publicâ fide muniti, vel Collegia ejusmodi habeant à Prin-
cipe confirmata & certis privilegiis instructa, omnia ejus-
modi instrumenta publicâ autoritate munita, publicam &
inconcussam fidem facere dicuntur *L. ult. de re Judic. L. 2.
C. de Edendo. In Jure Canonico* dicuntur inter partes *Noto-
rium inducere*, & dubium non est, quin semper pro Magi-
stratu præsumtio sit, & tamdiu plenam faciant fidem, do-
nec contrarium probetur, nec dubium est, quin ejusmodi
acta publica etiam probent pro ipso Magistratu. Hisce pu-
blicis instrumentis annumerari quoque possunt illa in-
strumenta, quæ à privatis quidem confecta, postmodum
tamen à Principe, vel Magistratu confirmata & corrobo-
rata, & ejusmodi sunt, Donationes à privatis factæ, judici
autem vel principi insinuatæ, huc pertinent instrumenta
consensuum & confirmationum, quibus contractus priva-
torum & obligationes, hypothecæ, transactiones, vel à
principe vel Magistratu corroborantur & publicâ autori-
tate muniuntur. Huc omninò etiam spectant testamen-
ta à privatis confecta, Judici autem oblata, pertinent etiam
huc literæ *Investitura*, breve testatum, *Lehn-Brieffe und
Muht-Zettel* / attestata Magistratus de legitima nativita-
te *Geburts-Brieffe de Jure Civitatis*, *Wegen des Bür-
ger Rechts* / & quæ alia testimonia privatis dantur à Ma-
gistratu ad requisitionem privatorum, quæ omnia cujus
sint

sint nominis, modò publicâ constent autoritate, in dubio plenam fidem operantur, ita tamen, ut contrariam non excludant simpliciter, uti nonnulli Doctores statuunt, probationem, nec obstat, quod præsumtio militet pro Magistratu & instrumentò publicò, illud enim verum est, quam diu contrarium non ostenditur. Quid enim, si instrumentum publicum fraude & suspicione laboret, si debitis non constet requisitis, si aliò quodam vitio visibili falsi suspicionem secum trahat, & qui alii sunt defectus innumeri qui etiam circà confectionem instrumenti publici committi possunt & qui à Judice, coram quo producuntur ejusmodi instrumenta, probè sunt examinandi, cujus officio incumbit, quamvis partibus non monentibus vel petentibus in veritatem instrumenti publici etiam inquirere, si non levia adsint indicia falsitatis, ita, ut non rarò per sententiam Judex demandet inquireri super crimine falsi documenti, vel contra autorem instrumenti vel contra illum, qui ejusmodi documentum in judicium produxit. Multoties nempè memini ita pronuntiatum esse in supr. Appellationum Judicio **Das wegen des Producirten documenti vor allen Dingen inquisitorisch zuverfahren.** Quæ sententia illud operatur, ut tamdiu causa principalis suspendatur, donec inquisitio super falso decisa & determinata. *Nov. Dec. Elect. 88.* Wenn in Bürgerlichen Klage Sachen die Quæstio falsi mit einfället, hinc etiam receptū est in forò Saxonico, ut non solum *privata* instrumenta & documenta, sed etiam *judicialia* & *publica* in judicio producta, ab illâ parte, contrâ quam producuntur, debeant, recognosci. *Ord. Proc. tit. 25.* Quæ confirmata est *Nov. Dec. Elect. 74.* **Ob ein, Gerichtliches Instrument von**
B 2
Par-

Partheyen recognosciri werden müsse? Et quamvis illa decisione jubeantur statim recognosci, ita ut nemo ad publicorum instrumentorum judicialium juratam diffensionem sit admittendus, illud tamen saltem intelligendum est de ejusmodi Judicialibus instrumentis, quæ omni suspicione fraudis destituuntur, non autem de omnibus instrumentis publicis, si pro talibus producantur, reverà tamen non sint, sed multis indiciis falsitatis laborent. Ratione probationis enim non sequitur, instrumentum est publicum, ergò plenam meretur fidem, præsertim si hæc fides multis contrariis possit debilitari.

Not. 5.
Num Instru-
mentum à No-
tario confectū
pro publico
habendum &
eandem cum
Judiciali ha-
beat fidem?

Not. 5. Diximus modò, quod omne illud dicatur esse publicum instrumentum, quod vel a Principe vel Magistratu Jurisdictionem habente vel alià quâdam personâ publica Collegio & Universitate, publicâ autoritate est confectum, dictum etiam est ejusmodi Instrumentum publicum, si debitis constet suis requisitis, publicam mereri fidem. Quæritur ergò jam, quid dicendum de instrumento à Notario publico confectò, quod *Ummius*, & nonnulli Doctores forenses appellant, num illud quoque pro publico instrumento habendum, & ejusdem fidei sit & autoritatit, quàm illud, quod coràm judice vel Magistratu est confectum? Duo hujus quæstionis sunt membra. (1) An instrumentum Notarii Publicum sit? (2) An plenam operetur fidem, perinde, uti instrumentum Judiciale. Quod prius attinet, extrà controversiam est, Notarium pro publicâ personâ esse habendum, ejusque officium esse publicum, unde etiam *Notarii publici* nomen accepisse videtur, in Jure civili appellatur *Tabellio*, *Tabellarius*, vel *Tabularius*, Quamvis moderni Doctores nonnullas differentias faci-
ant

ant inter Notarios nostri temporis & Tabelliones Romanorum, quæ subtilitas ad nostrum scopum non pertinet. Illud certum est, quod cum à *Cæsarea Majestate* vel immediatè vel *mediantibus Comitibus Palatinis* Notarius hanc potestatem habeat publica instrumenta conficiendi, illi non solum persona aliquò modò pro publicâ sit habenda, sed & illius scripturæ pro publicis magis æstimandæ, quàm privatis. Quod verò fidem Instrumentorum à Notario confectorum concernit, non omnis quidem illis simpliciter deneganda est probandi autoritas, & regulariter quidem major, quàm instrumentis privatis, certis etiam casibus æqualis cum instrumentis Judicialibus & à Magistratu confectis, non autem simpliciter & per omnia, adeò ut nonnullis casibus illorum instrumentum quamvis legitimè confectum prorsus non admittatur, vel sub certâ conditione saltem validum sit. Sic Jure noviss. Elector. *Erörterung der Landes Gebrechen / tit. von Justitien Sachen / §. 30.* Appellatio coràm Notario & testibus locum non habet, nisi appellans coràm Judice superiori demonstrat, se à Judice primæ instantiæ neque Apostolos reverentiales, neque refutatorios impetrare potuisse. Quin imò Appellatio coràm Notario & testibus hodiè planè locum habere non videtur, postquam mandato Electorali inferioribus Judicibus indistinctè injunctum est sub certâ pecuniaria pœna appellationes recipere & ad Judicem superiorem transmittere. Quod si etiam concurrat instrumentum à Notario confectum, v. c. Examen testium & Rotulus, cum instrumento judicialiter confectò, & illa duo sibi invicem sint contraria, tunc major fides habetur instrumento Judiciali & testium depositioni juratæ coràm Magistratu, quam testibus,

*Requisita In
strumenti à
Notario con
fecti.*

(1.)

*Sit Notarius
legitimè crea-
tus.*

(2.)

*Fiat Instrumē-
tum ad normā
Recess. Imperii
de anno 1512.
Maximilian.*

(3.)

*Tria contine-
at membra.*

(4.)

*Invocatio No-
minis divini.*

(5.)

*Annus Nati-
vitatē Christi.*

(6.)

*Nomen Impe-
ratoris Roma-
no - Germani-
ci.*

(7.)

*Mensis, Dies
Hora.*

stibus, qui jurato coram Notario deposuerunt, ob varias fraudes & corruptelas, quibus Notarii interdum in instrumentis conficiendis, vel ob imperitiam, vel sordes, uti solent. Memini etiam sæpissimè in Supr. Appellat. Judicio nec non aliis Collegiis Juridicis instrumentis Notariorum vel nullam, vel modicam tributam fuisse fidem. Regulariter tamen instrumenta Notariorum, modò debitis constant requisitis, pro fide dignis sunt habenda. Requisita autem potissimum sunt sequentia. (1.) Ut legitimè ab eo, qui Notarii creandi ab Imperatore habet potestatem, prævio examine sint promoti, (2.) Instrumentum conforme sit *Recessui Imperii Imperatoris Maximiliani in Comitibus Coloniensibus, Anno Christi 1512.* promulgato, ubi præcipua verè recensentur requisita, nempe (3.) Instrumentum Notarii tria quasi contineat capita, *Introitum, Propositionem vel contenta ipsius instrumenti, & Epilogum seu conclusionem.* (4.) Ad introitum pertinet invocatio Numinis divini, de qua disputant Doctores, num illà omisâ vitiosum sit instrumentum? Quæ quæstio otiosa magis est, quam utilis, cum hæc clausula devotionis magis sit, quam necessitatis, neque ullò modo referri possit ad substantiam rei, neque ad esse, sed benè esse. (5.) Inter Christianos requisitum necessarium est, ut *Annus Nativitatē Christi apponatur.* (6.) Nomen Imperatoris Romano-Germanici annusque regiminis *Nov. 47. cap. 1.* Quod tamen rectè restringitur ad illum casum, si instrumentum conficiatur in Imperio Romano-Germanico, de Jure civili etiam requiritur indictio, adeò ut si falsa indictio apposita fuerit in instrumento, illud pro vitiosò habeatur (7) Imprimis in *instrumento* exprimi debet, *mensis, dies & hora*, quibus illa res

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

res gesta est, quæ in instrumento exprimitur. *Nov. 47. c. 1.*
Ubi mensis & diei expressè fit mentio, & quamvis ibidem
hora non sit appositâ, illa tamen tutius annotatur à Nota-
rio, præsertim si appellatio interponatur à Sententia, in
quâ fatale interponeudæ Appellationis currit de momen-
to in momentum, uti etiam alii sunt casus, qui horæ ex-
pressionem desiderant. (8.) *Locus* quoque negotii gesti
annotandus est in instrumento Notarii, nec sufficit, ut in
genere fiat in hâc vel illâ civitate, regione, sed specialiter
denominanda est civitas, platea, domus, imò ipsa pars vel
cœnaculum domus, quæ quanquam nimiam scrupulosita-
tem sapere videntur, rem ipsam tamen gestam magis red-
dunt perspicuam & claram, & Notarium liberant à suspi-
cione falsi. (9.) Imprimis ipsa rei gestæ series & summa,
cum omnibus suis circumstantiis, Notarii instrumento in-
ferenda est. Quod requisitum quidem ad secundum ca-
put pertinet instrumenti, nempe contenta & ipsam pro-
positionem. (10.) *Ex Nov. 47. quoque cap. 2.* illud neces-
sariò observandum venit à Notario, ut *obscuris & antiquis*
litteris non utatur, sed communibus & omnibus Notis & quæ
legi ab omnibus facillè possint, ut non fatigentur legentes
circà requisitionem temporis neque opus habeant expectare
alios homines, donec comperiant litterarum illarum intel-
lectum & veritatem, & uti res Græcorum, Græcis, Latino-
rum verò Latinis, ita Germanorum Germanis exprimendæ
sunt litteris. Non tamen infreqvens est in judiciis, ut si
instrumentum aliquod in aliâ regione sit confectum, & ex-
terò quòdam sermone conscriptum, ita, ut à Judice vel li-
tigantibus in iudicio intelligi non possit, quod peregrini i-
diomatis peritiam non habeant, à Judice interpretatio e-
jusmo-

(8.)
Locus rei ge-
stæ specialis.

(9.)
Series & sum-
ma rei Gestæ.

(10.)
Conscribatur
litteris commu-
nibus & idioma-
te consueto in
iudiciis.

(11.)
 Testes ad mi-
 nimum Duos
 adhibeat No-
 tarius in con-
 ficiendo in-
 strumento.

Rogandus est
 Notarius ad
 Instrumentum
 confitendum,
 ab eo vero Te-
 stes.

(12.)
 Instrumentū,
 à Notario
 subscribendū
 & Notariatus
 Sigillo non
 communi cor-
 roborandum.

Recess. Imper.
 de Ao. 1512.

iusmodi instrumenti peregrinò idiomate conscripti perito alicui hujus lingvæ committatur, qui v. c. instrumen- tum Gallicò, Anglicò, Vandalicò &c. Sermone confe- ctum in illam transferat lingvam, quæ in judicio, ubi in- strumentum producitur, recepta est. (II.) Ad requisita pertinet porrò *instrumenti à Notario* confecti, ut testes ad- hibeat ad minimum duos, nisi talis actus sit, ad quem vel lege, vel observantiâ fori, vel consuetudine plures testes requirantur, uti in solenni testamento septem &c. & in ipso testium instrumento testium nomina exprimenda sunt, & secundum *Nov. 73. cap. 5.* Testium præsentia in ipsò actu est necessaria, ubi *Godofredus in Not. Lit. O.* instrumentum nondicit, completum, antequam sit subscriptum à testi- bus, adeò ut sola Tabellionis subscriptio non sufficiat, nec credatur scripturæ tabellionis sine testibus. Addunt non- nulli porrò hoc, quod non solum ipse Notarius ad confe- ctionem instrumenti rogandus sit, sed à Notariò quoque testes, quæ rogatio ipsi instrumento inferenda est, præser- tim *Notarii*, qui scribat se esse rogatum, quamvis nonnul- li rogationem non esse necessariam putent, vel in dubio illam factam esse præsumi. (12.) Quod tertium caput *in- strumentum à Notario* confecti attinet, nempè *conclusionem & Epilogum*, non solum nomen Notarii instrumento est inferendum, sed & subscriptione exprimendum, imprimis verò subjiciendum est sigillum Notariatûs, non enim in instrumentis, eorumque confectione permissum est No- tario communi sigillò uti, sed illò uti debet, quod ipsi spe- cialiter concessum est à Comite Palatino, vel illò, à quo publicâ autoritate Notarius creatus fuit. Quod non so- lum expressè demandatum est *in Recessu Imperii Impera- toris*

toris Maximiliani de Anno 1512. Sed etiam in Nov. Dec. Ele-
ctor. Saxon. 20. cujus verba hic adscribere lubet:

Novella De-
cis. Elector. 20.

Ob ein Instrument / so der Notarius
nur mit seinem Petschafft besiegelt / aus Man-
gel des Notariat-Signets vor Unkräftig zu
halten?

Darinnen eines Notarien Ambt und Verrich-
tung bestehet / das ist in Keyser's Maximiliani
Ordnung de Anno 1512. und andern Reichs-Ab-
schieden umbständiglich beschrieben. Nach dem nun
darinnen bey Verfertigung der Instrumenten unter
andern Solennitäten zu letzt des Notarii Signet erfor-
dert / seines Petschaffts aber nicht gedacht / sondern
Ihm vielmehr außdrücklich verbothen wird / sein ge-
wönlich Signet ohne Gewalt des Richters / und aus
redlichen Ursachen nicht zuverwandeln / ändern / oder
mit eines andern Zeichen sein Instrument zu zeichnen:
Aluff welche Keyserliche Ordnung auch alle Notarien
zu schweren pflegen: So ist unser ernstest Will und
Meynung / daß dieser vorgeschriebenen Form/unge-
achtet etliche Rechtslehrer dieselbe nur pro formâ ac-
cidentalibus halten wollen / genau nachgegangen / und
wenn ein Notarius dawieder handelt / und in Sachen/
dazu er als ein Notarius erfordert und gebraucht wor-
den / bey Aufrichtung eines Instrumenti nicht sein bey
dem Notariat-Ambt erlangtes Signet / sondern nur
sein privat-Petschafft allein gebrauchet / dasselbe vor
unkräftig gehalten / und er nach Gelegenheit der Sa-
chen

(13.)
*Notarius mentionem faciat
 ejus, cujus auctoritate talis
 est.*

*Prælegat Instrumentum
 Partibus &
 Testibus.*

*Non quævis
 Scriptura Notarii Instru-
 mentum est.*

(14.)
*Num in Pergamento solo
 scribenda Instrumenta No-
 tarii?*

*Requisita Instrumenti No-
 tarii variant pro consuetu-
 dine loci.*

*Tam in causis
 Civilibus quàm
 Criminalibus
 Instrumenta
 Notarii adhi-
 beri possunt.*

chen Wichtigkeit willkührlich bestraffet werden solle.

(13.) Requirunt etiam nonnulli Doctores, ut *Notarius in instrumento* à se confectò illius mentionem faciat, cujus auctoritate est Notarius, Item, quod instrumentum confectum Partibus & testibus prælegat, addunt alii & hoc, quod addere debeat, se publicum conficere instrumentum, & quidem tanquam requisitus Notarius, cum aliàs publicam fidem non faciat, neque omnes scripturæ Notarii pro publicis habendæ, cum extrà munus Notarii, illorum Scripturæ saltem privatæ sunt. (14.) *In Constitutione Imperii Maximiliani de Anno 1512. §. Und nach dem / Ratione materiæ instrumentum Notarii Pergamento* inscribendum est, unde *Ruland de Commissariis*, & alii Doctores putant, In Camerâ Imperiali hoc strictè esse observandum, quod tamen in Judiciis Saxonis receptum haud est, sed perinde est, num instrumentum Notarii, vel in chartâ & papyro, vel membranâ & pergamento scriptum sit, quamvis in charta perforatâ, vili & immundâ scribendum non sit, neque etiam per *notas, signa, ciferas, abbreviaturas, &c.* Reliqua requisita ex cujusque loci consuetudine & observantiâ fori desumenda sunt. Illud extrà dubium est, quod instrumenta confici possint à Notariis tam in causis *civilibus*, quàm *Criminalibus*, & quamvis crimen instrumentis probari non possit, neque testes in Criminalibus causis à Notario, sed ipsò Judice examinari debeant, nisi forte Notarius insimul sit Actuarius, vel Actuarius Adjunctus. Attamen transactiones super crimine, relationes super injuriis & retorsiones in instrumenta Notariorum redigi possunt. Dantur tamen casus, in quibus instrumentum Notarii locum non habet, quos recenset *Wesenb. in Parat. tit. de Fide Instrumentorum, n. 4.*

Et

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

Et cum in Instrumenti confectioe publici industria Personæ requiratur, pro publico non habetur instrumentum, si non ipse Notarius confecit, sed per alium ministrum, famulum vel scribam curaverit scribi, nisi talis fortè sit, qui ipsi adjunctus sit vel Substitutus, v. c. in Judicio, tunc ejusmodi instrumentum à Substituto confectum subsistit, si vel Notarius præsens fuerit, vel manu suâ & subscriptione approbaverit. Quomodo autem solum instrumentum Notarii probet, quando Protocollum, ex quo desumptum est, non extat, pleniùs exponit *Ummius Disp. 17. th. 3. n. 16.* Et tantum de instrumentò à Notariò confectò publicò; Dicenda adhuc pauca sunt de Instrumento privato.

Not. 6. Ultriqve *instrumento publico*, tam *Judiciali*, quàm illi, quod à *Notario* confectum, opponitur *privatum*, quod tale documentum est, quod à *Privatis & inter privatos est confectum*, ita, ut nec publica *Judiciali*, nec Notarii fide constet. *Ummius Disp. 17. th. 4.* Horum instrumentorum privatorum tres quasi constituit classes, quarum (1.) continet illa instrumenta privata, quorum confectioe tres, quatuor, vel plures interfuerunt Testes & illa subscriptione suâ comprobarunt. Ejusmodi instrumenta plenam fidem facere videntur, perinde ut publica. *L. 11. Scripturas, C. qui pot. in pig. hab.* ubi dicitur, quod *instrumenta trium vel amplius virorum probata atque integre opinionis manu subscripta habeantur quasi publicè confecta.* (2.) In alterâ classe *Ummius* constituit instrumenta, quæ duo saltem testes subscripserunt. Non video tamen, quare instrumentum coram duobus testibus confectum non æquè ut illud, quod à tribus scriptum plenam fidem mereri debeat, nisi forte casus sit, ubi ipsò Jure plures testes

Ab ipso Notario Instrumentum conficiendum.

Not. 6. Privatum Instrumentum.

Tres species Instrumentorum privatorum

(1.) Instrumenta à Tribus Testibus subscripta plenè probant.

(2.) Instrumentum à Duobus Testibus subscriptum.

(3.)
Instrumenta à
Testibus non
subscripta &
merè privata.

Non probant
pro Scribente,
sed contra E-
um.

Registra &
Rationes pri-
vatorum dif-
ferunt à Re-
gistris & li-
bris Officiali-
um.

Q. Num Li-
bri & Ratio-
nes Tutorum
vel Curatorū
publica vel
privata sint
Instrumenta?
Magis priva-
ta sunt nec
probant pro
scribente sed
defectus ad-
mittunt.

requiruntur (3.) In tertiâ Classe instrumenta sunt quæ re-
motis testibus à Solis privatis sunt conscripta. Hæc pro
negotiorum civilium diversitate & varietate varia & di-
versa sunt, quibus vel major, vel minor fides tribuenda
est. Pertinent huc rationes & registra privatorum, Hausß-
Bücher / Hausß-Register / Rechnungen / de quibus re-
gulariter statuunt Doctores, quod non probant pro scri-
bente, sed contra scribentem. Quod idem quoque asse-
rendum est de Epistolâ, quæ non probat pro - sed contra
scribentem cap. 2. x. de Fide instrumentorum. L. Publica.
26. in fine Depositi. L. Rationes. 6. L. Exemplo. 7. L. Instru-
menta 5. C. de Probation. præsertim autem hoc verum est,
si agatur de præjudicio tertii. Quibus tamen casibus probet
Scriptura privata pro scribente, pluribus Explicat Carp-
zov. part. 1. Const. 17. def. 34. Loquimur autem hinc de regi-
stris privatorum, quibus accepta & credita contineri so-
lent: Außgabe und Einnahme / Activ und passiv Schul-
den / qui libri omnino differunt à libris officialium, uti in
Jure erant nummularii, argentarii, Magistri censuum qui
magis publicis, quàm privatis instrumentis annumerandi
sunt, L. 4. C. de fide Instrum. L. 9. §. 2. ff. de Edendo. Quæ-
ritur hinc, ad quam classem referendi sint libri ratione ad-
ministrationis tutelæ, à Tutoribus vel Curatoribus confecti.
L. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. distr. Qui continere debent,
diem, annum & Consulem & data & accepta, Vormund-
schafts Bücher und Rechnungen / L. 1. §. 1. ff. de Edend.
Num instrumentis publicis an privatis sint annumerandi? Et
magis est, quod propriè publica nō sint, nec plenam fidē ha-
beant, sed admittant probationem contrariam & defectuū
allegationem, Es sollen daraus die defecte gezogen wer-
den

ivpsa

5 D

den, Perinde tamen uti privata contra scribentem probant & ipsos Tutores. Quibus tamen casibus probent pro Tutoribus, recenset *Beustius in L. admonendi n. 111.* In eo tamen differunt rationes Tutorum à rationibus privatotum, quod lege jubente ratione officii sint consignandæ & reddendæ, nec non continere annum & diem, merè privatae autem rationes, earumque libri pro arbitrio & voluntate cujusque conficiuntur, quæ instrumenta merè privata ob defectum solennitatis non possunt impugnari, neque probant pro scribente, sed contra illum, nisi talia sint, quæ à nudâ & solâ voluntate scribentis pendent: **Dasß er etwas bewilliget oder gethan / was sonst in seinen freyen Willen gestanden.** Quamquam si vim probandi instrumentorum veram attendere velimus, illa non ita simpliciter Lege determinari potest, nec tutô relinqui litigantium & partium, sed judicis arbitrio, cujus est, ex perlectione eorum judicare, num plenè vel semi plenè, num parum vel nihil probent, nec interest, num publica sint vel privata, uti enim ostendimus antea, connexio nulla est, nec firma conclusio, publica instrumenta sunt, Ergò plenè probant, privata sunt, ergò nihil probant. Nam hæc vis probandi non pendet à solò nomine, sed virtute & qualitate instrumentorum, præcipuè autem illorum contentis, quæ ponderanda & examinanda sunt à Judice, num illius sint momenti & valoris, ut illius rei, cujus probandi causâ adducta sunt, aliquam faciant fidem. Porro *queritur circa instrumenta privata. Qualem vim probandi habeant libri mercatorum, præsertim si à Jurato quodam tabernæ Magistrato sint conscripti? Die Kauff- und Handels-Bücher / so von einem geschwornen Buchhalter verfertiget.* Hi

Aliqua differentia.

Fides instrumentorum nec lege determinari, nec litigantium arbitrio sed judicis committenda est.

Qualem vim probandi habeant Libri Mercatorum?

R.
Publica quidem non sunt Instrumenta, sed privata, semiplenè tamen probant.

Libri Mercatorum Juramento suppletorio Actoris & Producentis, vel unius Testis jurata depositione confirmati plene probant

Libri Mercatorum Authentici non illorum Copia semiplene probant

Præstito Juramento suppletorio à Mercatore Reus condemnatur.

publicis quidem non annumerantur Instrumentis, sed sunt omninò privata, *semiplenam* tamen habent probandi vim, & si juramentò suppletoriò confirmentur, plenam probationem operantur, *Carpz. p. 1. Const. 17. def. 35.* Ubi varia requisita recenset, quæ concurrere debent, ut libri mercatorum *semiplenam* operentur fidem, ut nempè mercator bonæ famæ sit, ut causa debiti sit expressa, ut contineat data & accepta cum designatione diei. Quod si tamen unius testis accedat testimonium juratum, tunc non onerandus est ipse mercator producens juramentò suppletoriò, cum ejusmodi duæ *semiplenæ probationes plenam faciunt probationem L. 5. C. de probat. L. 16. C. de Pœn. cap. 27. X. de Testib.* Quod si autem mercator copiam saltem extractam è librò mercatorio producat, *Einen Extract aus dem Handels-Buche/oder eine aus dem Handels-Buche gefertigte Rechnung.* Tunc illa *semiplenam* non facit fidem, sed ipse liber avthenticus, ex quò copia desumpta est, in judicio ad recognitionem est producendus. In *supr. Appell. Judic.* ita pronuntiari solet: *Würde Kläger den producirten Extract oder die beygefügte Rechnung sub Lit. A. mit dem Handels-Buch bestärcken/inmassen ihm vor allen Dingen zu thun oblieget / so ergeheth in der Sachen ferner / was recht ist.* Quod si verò ipse liber mercatoris in judicio productus debitis suis constet requisitis, tunc mercator ad juramentum suppletorium admittitur, quò præstito Reus ad solutionem condemnatur, hâc sententiæ formulâ *würde Kläger das Producirte Handels-Buch endlich bestärcken / so ist Beflaater die darauß geklagte Post Klägern binnen Sächs Frist zu bezahlen verbunden/Rectè autem circa libros Mercatorum*

rum

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

rum monet *Carpzovius p. 1. Const: 17. def. 37.* Quod illi saltem probent in iis rebus, quæ ad commerciorum & negotiationum causam spectant, neque trahendi sint ad alias causas, quæ ad negotiationem non pertinent, in illis enim rebus semiplenam non operantur probationem, unde in libris mercatorum causa Emptionis & venditionis ut plurimum apponi solet, una cum anno & die v. c. Den I. Maij. *handelte uñ bedung/empfieng am Waaren &c.* Quod si ergò aliam obligationem inserat libro mercatorio, quàm quæ spectat ad ipsius negotiationem, tunc nihil plus operatur, quàm privata scriptura, quæ ne quidē semiplenè probat pro scribente. Regula enim generalis de omnibus instrumentis privatis obtinet, sive *chirographis, apochis, antapochis* & aliis, quod probent contrà eorum scriptorem seu subscriptorem plene, non pro Illo, quàm de re plura videri possunt apud *Ummium Disp. 17. tb. 5.* Et tantum de præcipuâ divisione instrumentorum, quàm aliud dicitur publicum, aliud privatum.

Libri Mercatorum non probant Semiplenè in Causis Negotiationis.

Not 7. Secundò dividitur *instrumentum vel documentum literarium in authenticum vel originale & exemplum vel Copiam.* Hæc divisio in ipsâ hæc præsentî *Constitutione XVII.* continetur, cujus hæc sunt verba; *Hätte Zeugführer intra terminum, Copeien Brieflicher Urkunden übergeben und eingelegt / und würde dieselbe post terminum folgendes mit den Originalien stercken / so soll er damit zugelassen / und solches zur Beweisung erheblich und revelant gesprochen / und erkandt werden.* Non incognita est quoque hæc divisio Juri civili Romano & Canonico *L. 2. ff. de Fide Instrum.* Cujus verba hæc sunt: *Quicumque à fisco convenitur, non ex indice exemplo alicujus scripturæ, sed & authentico conveniendus est. Ita si con-*

Not. 7.

Instrumentum aliud Authenticum est & Originale aliud Exemplum vel COPIA.

l. 2. ff. de Fid. Instrum.

174

Cap. 1. X. de
Fid. Instr.

Quibus Casi-
bus Exemplum
probet ut Ori-
ginale.

(1)

Si repertum
in Archivis
publicis

(2)

Si exemplum
desumptum co-
ram Judice ab
Actuario vel
Notario ex
authentico
c. ult. X. de Fid.
Instr.

tractus fides possit ostendi. Ceterum, calumniosam scriptu-
ram vim in iudicio obtinere, non convenit. Item cap. 1. X. de
Fide instrum. ubi Gregorius Pontifex ita loquitur: Si scri-
pturam authenticam non videmus. ad exemplaria nihil fa-
cere possumus. Ex quibus textibus patet solum instrumen-
tum authenticum vel originale vim probandi habere, nul-
lam autem fidem, nec minimam tribuendam esse exem-
plari, vel copia Instrumenti. Unde Doctores statunt, quod
nec Princeps summus hanc fidem exemplaribus tribuere
possit, & maxime nihil probat exemplum exempli, quam-
vis à Notario sit confectum. Neque per se etiam probat
exemplum alicujus originalis, quod, tanquam scriptura
privata, per se nihil probat. Excipiuntur tamen casus (1.)
Si exemplum seu conceptum alicujus instrumenti in Ar-
chivis publicis reperiatur, de quo casu vid. Carpz. p. 1. const.
17. def. 38, (2) de Jure Canonico vim probandi habet exem-
plum instrumenti, si coram Judice vel Magistratu origi-
nale producat, quò perlectò, per publicam personam v.
c. Notarium vel Actuarium Judicii illud describatur, vel
ut textus Juris Canonici loquitur, exempletur. Est autem
ille textus in cap. ult. 16. X. de Fid. instrum. Ubi Pont. Gre-
gorius IX. ita sentit: Si instrumenta propter vetustatem,
vel propter aliam justam causam exemplari petantur. Coram
Ordinario Judice vel delegato ab eo specialiter presententur.
Qui si eà diligenter inspectà, in nullà suà parte vitiata re-
pererit per publicam personam illa precipiat exemplari, ean-
dem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura: Ad-
dunt nonnulli Doctores hoc requisitum, ut exemplum de-
sumi debeat ex originali non solum coram Judice, sed &
parte presente. Quod quidem ego haud puto esse neces-
sari-

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

sarium, dum Judicis præsentia omnem tollit fraudem & suspicionem (3.) *In supr. Appellat. Judicio* ne quidem ipsius Judicis præsentia necessaria est, Sed sufficit, si originale producat & exhibeatur *Secretario Judicii*, qui inspecto originali & factâ collatione manu suâ attestari debet, concordare copiam suo originali, & ita in processu præsertim ordinariô, manu secretarii subscriptum exemplum æqualem cum Originali habet fidem. Doctores alios quoque recensent casus, quibus exempla perinde probant, uti originalia, huc referunt (4) si exemplum ab eodem Notariô, qui originale fecit, scriptum fuerit, quamvis alii rectius sentiant, ut Notarius hoc agere non possit, ut exemplum perinde valeat, ac originale. De eo dubitandum non esse videtur, (5) quod si ad rogationem utriusque partis in præsentia testiû exemplum Notarij ex authentico desumptum scripserit, plenam fidem habeat (6) Porro si ipse *Adversarius exemplum produxit vel dedit.* Nonnulli putant, exemplum in *antiquis* probare, si solenne sit. 7. Notandus tandem hic venit casus, quid statuendum? *Si instrumentum Notarii in dubium vocetur, num conveniat cum Protocollo & originali Notarii, numne tunc admittendus sit adversarius, ut ex protocollo Notarii aliud prober, numque tunc major fides sit habenda Protocollo, quam instrumento? quod affirmant Doctores ex L. si quis ex argentariis 6. §. penult. & ult. ff. de edendo.* Quod *Carpzovius* demum concedit cum *Mascardo part. 1. Concl. 17. def. 44.* si protocollum debita habeat requisita: *Subscriptionem & sigillum Notarii: rogationem, publicationem, locum & tempus celebrati actus.* In *Judiciis Saxonis* maximè vim probandi habet exemplum, quando originale non solum in *Judicio* est pro-

(3)

In supr. Appellat. Judicio copia vidimata à Secretario Judicii vim probandi habet.

(4)

Si Originale & Exemplum ab eodem Notario confectum

(5)

Si ad rogationem utriusque partis à Notario coram Testibus Exemplum scriptum.

(6)

Si ipse Adversarius Exemplum produxis.

(7)

Num Major fides habenda sit Protocollo Notarii quam Instrumento.

A.

D

du

(8)
 In Judiciis Sa-
 xonicis pro-
 bat Exemplū
 actis insertum
 cujus Authen-
 ticum jam est
 recognitum.
 Fides instru-
 mentorum ju-
 dicis arbitrio
 committenda.

Not. 8.
 Jure Saxonico
 circa proba-
 tionem, quæ fit
 Instrumentis
 specialia quæ
 dam in Judi-
 ciis recepta.
 vel circa Mo-
 dum & tem-
 pus productio-
 nis documen-
 torum vel eo-
 rundem edi-
 tionem & re-
 cognitionem

Not. 9.
 Modus &
 Tempus pro-
 ductionis do-
 cumentorum
 in foro Saxo-
 nico.

ductum, sed & à parte adversa recognitum (de quâ recog-
 nitione modò plura dicemus) tunc si à Notario Judicii co-
 pia instrumenti actis inseratur, illa maximè probat, quæ fi-
 des tamen instrumentorum vel avthenticorum vel exem-
 plorum tam præcisè determinari non potest, sed illa arbi-
 trio & legalitati Judicis committenda est, cujus est judica-
 re, quam probandi fidem habeant vel non. Et qui nec au-
 thenticis nimium, nec exemplis minimum tribuere de-
 bet.

Not. 8. Dictum est hætenus de fide Instrumento-
 rum vel publicorum vel privatorum, vel avthenticorum
 vel exemplorum, prout illa fundata est Jure Civili & Ca-
 nonicò, à quibus Juribus Saxonico Electorale non quidē
 recedit, nonnulla tamen addidit, quæ ad Processum foren-
 sem spectant, vel circa modum & tempus productionis in-
 strumentorum, quibus aliquis uti vult in judiciò vel ad
 probandum vel reprobandum, vel circa editionem, vel de-
 niqve recognitionem documentorum, quæ posterior, re-
 cognitio nempè solennis peculiariter recepta est Lege &
 observantiâ Judiciorum Saxonorum, adeò ut instrumen-
 ta producta ad probandum, sive publica sint, sive privata,
 nihil probent in judiciò, nisi recognita fuerint ab adversâ
 parte, contrâ quam producta sunt, de quibus omnibus jam
 plura dicemus partim ex Constitutione nostrâ, partim ex
 Ord. Proc. tit. 24. 25. 26.

Not. 9. Et quod quidem (1) modum & tempus at-
 tinet, quibus instrumenta producenda sunt ab eo, qui iis
 uti cupit ad probationem suæ causæ vel reprobationem, de
 Jure Saxonico omninò distingvendum est inter Processum
 ordinarium vel solennem & summarium vel executivum. In
 Or-

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

Ordinario Processu, de quo præsens Constitutio loquitur non statim intra terminum saxonicum probatorium unâ cum articulis probatoriis ipsa authentica & originalia producenda sunt, sed sufficit, si exempla illorum à producente producantur, quæ postmodum in termino vel post terminum ipsis originalibus confirmare debet, neque probationem deseruisse videtur ideò, cum productio copiarum intrâ terminum hâc Constitutione pro sufficienti & relevante pronuntietur. Perspicua satis sunt verba nostræ Constitutionis hæc: **Hätte Zeugführer intrâ terminum copeien Brieflicher Urfunden übergeben und eingelegt / und würde dieselbige post terminum folgendes mit den Originalien stercken / so soll er damit zugelassen / und solches zur Beweisung erheblich / und relevant gesprochen und erkandt werden.** Præsens hæc nostra Constitutio non paucis aliis requisitis aucta & illustrata est in *Ord. Proc. tit. 24. Von den Brieflichen Urfunden.* Ex quo textu sequentia potissimum annotanda erunt, (1) Ille, cui injuncta est probatio, si velit instrumentis probare vel partim instrumentis, partim testibus, perinde uti ille, qui solis testibus probare vult, hoc facere debet intrâ terminum Saxonicum, ob verba Constitutionis XVI. præcedentis initialia & generalia. Quemadmodum itaque ille, qui testibus probare vult, intrâ terminum probatorium articulos probatoriales Judici offerre debet, Ita quoque ille, qui in ordinario processu instrumentis probare vult, vel testibus & instrumentis simul, intrâ terminum saxonicum *articulos probatoriales* offerre debet, quibus intentionem suam & tenorem documentorum inducere & exprimere, iisque insimul copias documentorum, quibus uti vult, an-

*In Ordinario
Processu quã-
do producen-
da documenta?
Modus pro-
ductionis Te-
stium & In-
strumentorum
idem est & ad
eandem fatalia
restrictus*

*Ord. Proc.
Tit. 24. conti-
net requisita
productionis
Documentorum
varia.*

*1.
Intra Termi-
num probato-
rium & Arti-
culi probato-
rii & Copia
Documentorum
offerenda
sunt.*

nectere debet. Verba *Ord. Proc. tit. 24. initialia* hęc de re ita disponunt. Da der Klāger oder Beklagte etwas mit Briefflichen Urfunden beweisen / oder neben der Zeugen Aussage mit einbringen wolte / soll er solches / wie obgedacht / binnen der Zeit zur Beweisung nachgelassenen Sächs. Frist / zu thun / sein Intent, umb besserer Nachrichtung willen / gleichfals in gewisse Articulos probatorios zuverfassen / den Tenorem documentorum, und welcher Gestalt er sich eines und des andern Urkunds zu gebrauchen vermeinet / deutlich zu induciren, und Abschriften beizufügen / schuldig seyn / (2) In *utrāque probatione*, tām illā, quę fit per testes, quām quę instrumentis fit, elapsō terminō probatoriō nec plures testes producere, nec alia instrumēta licet, quāvis sibi hoc ante elapsū terminū Producens reservaverit, nisi probare possit, se illa documenta, quibus uti vult, intrā illum terminū, neque habuisse, neque habere potuisse, tunc ulteriori Productione admittitur, nec tamen aliter, nisi illorū documentorum mentionem fecerit in ipsis articulis probatoriis, vel compulsoriales à Judice petierit, quod etiam obtinet, si juramentō confirmare possit, se durante terminō Saxonico notitiam ejusmodi documenti non habuisse, ipsa verba *Ordin. Proc.* rem claram faciunt & perspicuam; Weil auch derselbe terminus peremptorius ist / hernacher ferner da mit nicht zugelassen werden / wenn gleich der Terminus productionis noch nicht gehalten wäre / und er ihm innerhalb der Sächs. Frist Wörtlich bedinget hätte / mehr Brieffliche Urfunden zu produciren, Es wäre denn Sache / daß er solche Documenta innerhalb der Sächsischen Frist nicht gehabt / noch zu Begebrins

(2.)
Elapso Terminō Probatorio nec plura vel alia documenta producere licet

Limitationes

hujus requisiti

bringen können / sondern dieselben erst hernacher erlanget / denn auff dem Fall soll er mit fernerer Production zugelassen werden ; Jedoch andererer Gestalt nicht / er hätte denn zuvorn bey den Artikuln auff solche Urkund sich beruffen / und umb Compulsoriales gebeten / sonst soll Er Endlich erhalten / daß er in wehrender Sächs. Friest hiervon keine Wissenschaftt gehabt.

Carpzovius circa hanc Constitutionem def. 6. rectè monet, Quod intrà terminum probatorium se referens ad Instrumentum commune, quod est penes adversam partem, non statim probationis jure privandus sit, quamvis copiam non produxerit, quò casu tamen puto necessarium esse, ut producus editionem petat ejusmodi documenti communis ab adversario, & Judicem ideò imploret ad injungendam editionem parti adversæ, interdum quoque sufficit aliquam saltem partem instrumenti producere, quæ potissimum facit ad causæ probationem L. 10. §. 1. ff. de de edendo. cap. contingit. 5. X. de fide Instrum. Carpzov. part. 1. Constit. 17. def. 5. Quæres tamen arbitrio Judicis committenda est, qui si videat partem instrumenti producti non sufficere, integri Documenti injungere potest productionem producenti per sententiam. Ita sæpius memini pronuntiatum fuisse in supr. Appellat. Judic. Daß Kläger das völlige Document, darauff der beygefügte Extract genommen vor allen Dingen zu den Acten zu bringen schuldig.

Not. 9. Circa tempus productionis documentorum quæstio occurrit de Jure Saxonico: Num illa statim cum libello produci possint & ante litis contestationem, an

Instrumentis non habens quod producere quis vult si Commune sit, illud ab adversario petere potest ut edat.

Quando sufficiat partem saltem Instrumenti ad producendum inducere.

Judicis arbitrio hæc res relinquitur

Not. 9. Num instrumenta ante

Litis Contestationem produci possint?

Rz. Disting. inter Processum Ordinarium & Executivum.

In processu Ordinario super Instrumentis nihil pronuntiatum ante L. C.

In Executivo Processu statim Reo injungitur Documentorum recognitio, salvo Exceptionibus.

verò post litis demum contestationem à tempore rei Judicatae vel illius sententiae, quàm parti litiganti probatio injuncta est, producenda sint intra terminum saxonicum? Et ad hujus quæstionis decisionem jam adhibenda est illa distinctio, cujus jam antea mentionem fecimus inter *Ordinarium Processum & Executivum*. Quod si enim ordinarius sit processus, tunc quamvis ille, cui probatio injuncta est documenta literaria insimul cum libello producat, super illis tamen nihil pronuntiatum, antequam lis sit contestata, ita ut ejusmodi documenta Actor, quæ jam semel produxit, iterum reproducere debeat, quovque Ordinario exceptionis loco producantur documenta, quibus exceptio litis ingressum impediens probari possit, hoc casu super recognitione documentorum cognosci potest. Quod si vero executivus sit processus & ejusmodi documenta producantur, quæ paratam secum ferunt executionem & inde dicuntur garentigia, tunc statim Reo recognitio ejusmodi documentorum injungenda est, quàm factâ, definitivè sententia ferri potest, si nempe ejusmodi instrumentis nihil validè opponi poterit, quod executionem sententiæ impedire posset. Magis perspicuè hoc explicatur in §. fin. tit. 24. x Ord. Proc. Ubi hæc habentur verba: Wenn auch gleich einer Brieffliche Urkunden also bald neben der Klage einbracht / soll doch hierauff nicht ehe erkandt werden / es habe denn zuvor Beklagter den Krieg Rechtens bevestiget und Kläger solche documenta in vim probationis reproducirt, es wären dann solche Urkunden / welche Vermöge der Landes-Ordnung alsbald paratam executionem mit sich bringen / und würde darauff umb vollnstreckung derselben alleine das Richterliche Ambt angeruffen / oder

es

es wäre mit dergleichen Originalien eine Exceptio litis ingressum impediens bescheinet worden / denn in dem Fall mag man wohl dem Beklagten also bald die Recognition auferlegen / und wann solchen die Beschreibung / oder andere Urkunden / richtig befunden / ohne fernern Proces auff die Hülffe definitivè, oder was sich sonst gebühret / erkennen. Magis perspicuè hæc quæstio proposita decisa deprehenditur in Nov. decis. XII. Ob in causis Executivis, Durch Beweis und Gegenbeweis / oder nur vermittelst der Recognition Brieff und Siegels / zuverfahren? Huic textui affinis & textus in Erörterung der Lands-Gebrechen *de Anno 1661. tit. von Justitien Sachen §. 2.* Wie auff Urthel / Abschiede / und Gerichtliche Reccessen auch Brieff und Siegel zuverfahren. Et tantum de modo & tempore productionis documentorum in Jure Saxonico recepto, vel in processu ordinario vel executivo.

Decis. Nov. 21.

Not. 10. Dicendum nunc de Recognitione documentorum singulariter Jure Saxonico inventa & recepta, de quâ specialiter tractatur in *Ord. Proc. Tit. 25. Von Recognition Der Brieflichen Urkunden.* In antecessum hic præsupponenda est regula Generalis, quod instrumenta ad probandum inducta in judiciò, sive publica sint, sive privata nihil quicquam probent, nisi ab adversa parte, contra quam producuntur, recognoscantur. Quæ regula cum vel planè nullas, vel paucas admittat limitationes, operæ pretium erit, de requisitis recognitionis documentorum in judiciis Saxonis receptæ ex Legibus & Constitutionibus quædam annotare. (1.) Documenta illa, quæ judicialiter ad probandum producuntur à parte illâ, contra quam indu-

Not. 10.
*Recognitio Documentorum
 Jure Saxonico
 inventa.
 In foro Sax.
 Documenta
 regulariter
 non probant
 nisi recognita.
 Requisita recognitionis
 Documentorū*

(1)
*Omnia docu-
 menta recog-
 noscenda sal-
 vis Exceptio-
 nibus.*

(2)
*Recognitio
 Documentorū
 vel à Princi-
 pali vel Pro-
 curatore fieri
 potest Diffessio
 jurata à solo
 Principali.*

*Quando ju-
 rata diffessio
 locum non ha-
 beat?*

inducuntur, præviâ factâ citatione ad recognoscendum recognoscenda sunt, ita tamen, ut recognoscen-
 ti exceptiones contra visibilem documenti suspicio-
 nem sigilli, vel alios defectus meritò reserventur. Verba
 textus *Ord. Proc. tit. 25. initialia ita habent.* Alle Brieff-
 liche Urkunden / welche Gerichtlichen produciret, soll
 das Part / wieder welche Sie einbracht / auff vorge-
 hende von dem Producenten außgebrachte Ladung / be-
 sichtigen und seine Einrede / ob er darwieder sichtbarli-
 che Urgröohnigkeit / mangel am Siegeln / oder derglei-
 chen hätte / alsbald darauff anzeigen / und solches al-
 les / so wohl / wie es im Augenschein befunden / mit
 Fleiß zu den Acten registriret werden. (2) Permissum est
 ei, contrâ quem instrumenta producta sunt, illa ipsa vel in
 propriâ personâ, vel per mandatarium recognoscere, vel
 Jurato diffiteri, quæ diffessio tamen jurata per procurato-
 rem vel mandatarium exerceri non potest, sed fieri debet
personaliter ab ipsò principali, quæ diffessio illud continet,
 ut juret, quod neque manum, neque sigillum noverit illi-
 us, qui instrumentum conscripsit, & si illa pars, contrâ
 quam instrumentum producitur, illud vel recognoscere,
 vel jurato diffiteri detrectet, tunc documenta pro reco-
 gnitis per sententiam pronuntiari possunt. Non tamen
 solet Judex facilè admittere juratam instrumentorum pro-
 ductorum diffessionem, anteqvam videat & perspiciat
 instrumentorum qualitatem, num diffessa aliquid
 probare Possint, nec ne? Quod si enim nihil præ-
 judicii creent documenta, diffessio jurata conceden-
 da non est, tanquam inutilis & superflua, cum juramento-
 rum usus in abusum non sit convertendus. Pertinent
 huc

huc verba *Ord. Proc. tit. 25. seqq.* Weil es auch in den Gerichten unserer Lande also herbracht / daß ein ieder die Brieflichen Urkunden / welche sein Gegentheil wider ihn producirt, wenn sie gleich nicht sein Hand und Siegel haben / vor sich oder durch seinen Mandatarium zu recognosciren / oder in der Person endlich zu diffitiren / daß er nemlich weder Hand noch Siegel kenne / angehalten wird / so lassen wir es bey solcher angeführten Gewohnheit / und das im widrigen Fall / da sich der Principal der Endlichen Diffession verweiaerte die Urkunden pro recognitis und dafür gehalten werden / als wenn sie an sich selbst richtig wären / auch bewenden / alleine ehe es zur Endes Leistung gereicht / soll darauff Achtung gegeben werden / ob es auch solche Urkunden seyn / welche / wenn sie an ihm selbst richtig wären / wider den / der sie endlich diffitiren soll / etwas erweisen könnten / denn sonst / da sie ihm nichts præjudicirten / soll er mit der Endlichen diffession / als die in solchen

Fall ganz vergeblich verschonet bleiben. (3.) *Quod si*

(3.)
*Diffessio jurata impediri potest à Pro-
 ducente, si ma-
 lit documen-
 tum recogno-
 sci à Testibus.*

E

Pro-

Producenten bedenklichen wäre / durch seinem Wider-
part die Producirten Documenta Eydlich diffitiren zu
lassen / sondern viel lieber andere Recognoscenten / als
Zeugen angeben wolte / sollen dieselbe vorher schweren /
daß sie auff die vorgelegten Uhrkunden / wofür sie die-
selben halten / oder erkennen / die rechte Wahrheit sa-
gen wollen / doch soll in solchen Fall der Producent Ur-
tickul / sambt Nahmen der Zeugen / und Recognoscenten
/ auch Abschrifften von den Briefflichen Uhrkun-
den / in Sächsischer Frist zu übergeben / und Commis-
sarien auszubitten schuldig / und dem andern Theil
Interrogatoria dawieder zu übergeben / nachgelassen
seyn / doch daß dieselben nicht ad merita und contenta
instrumentorum, sondern alleine auff Hand und Sie-
gel / und also auff externam formam der Uhrkunden
gerichtet werden.

Not. II
*Requisita pe-
culiaria Dd.
& Interpretū
specialia circa
recognitionem
Documento-
rum.*

(I.)
*Instrumenta
in iudicio
producta jure
Saxonico nil
probant, nisi
recognoscan-
tur.*

Not. II. Et hæc præcipua sunt illa requisita, quæ cir-
ca recognitionem documentorum legibus & Constitu-
tionibus Saxonis continentur, Interpretes tamen & Do-
ctores Juris Saxonici varia monent adhuc circa recogni-
tionem Documentorum vel eorum diffessionem, vel à
Partibus, vel à Judice observanda, ex quibus pauca attingemus. (I.) In foro Saxonico instrumenta ad probatio-
nem producta nihil probant, nisi ab adversâ parte, con-
tra quam producuntur, recognoscantur, rationem dant
Doctores, quod ideò formalis & solennis documentorum
recognitio consuetudine Saxonorum Judiciorum sit in-
troducenda, quod per illam brevi quasi manu & propriâ qua-
si confessione & agnitione documentum aliquis possit con-
vinci, quod talis recognitio species sit confessionis, unde
cer-

certum est, quod in foro Saxonico sine vitio nullitatis omitti nequeat, et si illam producens petere negligat, Judex ex officio illam Parti adversæ injungere potest, libertate tamen ei relictâ, num si nolit recognoscere, illud Jurato diffiteri velit. Formula pronuntiandi hæc esse solet: **Das Beflagter das producirte Document vor allen Dingen zu recognosciren / oder Endlichen zu diffitiren schuldig.** Et si pars, cui recognitio vel diffessio injuncta est, documentum productum vel recognoscere vel diffiteri recuset, tunc ejusmodi documentum pro recognito pronuntiatur, **Das das producirte Document nunmehr pro recognito zuhalten.** Ad quam tamen sententiam Judex pervenire non potest, nisi comminatio in sententiâ, quâ recognitio vel diffessio alicui injuncta est, annexa fuerit, hæc formulâ; **Das Beflagter das producirte Document zu recognosciren oder Endlich zu diffitiren schuldig / in ferner Verbleibung / wird dasselbe pro recognito billich auff und angenommen.** Et quod quidem recognitio documentorum in Judiciis Saxonis, quæ ad probandum producuntur, sine vitio nullitatis omitti nequeat, aded extendit *Carpzovius* in Processu, ut illa neque consensu partium remitti possit, quæ sententia admodum mihi dura videtur, cum consensu Partium testibus juramentum remitti possit, quidni ergo recognitio? quæ aliàs extra Electoratum Saxonix, ubi jus commune locum habet, ignoratur, & hæc magis solennitas sit, quàm requisitum aliquod essentielle, & ut instrumentum aliquid probet productum non sit recognitioni tribuendum, sed Judicis arbitrio committendū. Accedit, quod interdū recognita etiam documenta nihil probent, & Reus sæpè absol-

(2.)
Recognitio documenti ex officio parte nõ petente à Judice Parti injungi potest.

(3.)
Quando documentum pro recognito à Judice pronuntietur.

Q. *Nam recognitio Documentorum à Partibus remitti possit? Neg. Carpzov.*

*Regulariter
recognitio Do-
cumentorum
ad Probandū
produktorum
necessaria est
in foro Saxon.
in Ordinario
Processu post
Lit. Contest.
secus in Exe-
cutivo.*

*Not. 12.
In Foro Saxo-
nico, non so-
lum privata
sed & publica
recognosci de-
bent docu-
menta.*

*Nomen conti-
neant ejus In-
strumenta
contra quem
producuntur.
Et Authentica
Instrumenta*

vatur, quamvis recognoverit, si tale sit documentum, quod intentionem Actoris prorsus non probat. Interim regulariter verum est, quod recognitio documentorum tam in processu ordinario, quam summario sit necessaria, hanc tamen differentiā, quod instrumenta in *ordinario* processu demum post litem contestatam sint recognoscenda, nisi talia sint, quæ in vim litis ingressum impediens exceptionis opponuntur; In *Executivo* verò processu statim libello annectuntur & unà cum libello ad recognoscendum in limine Judicii producuntur & recognitio ipsa loco litis contestationis est;

Not. 12. Circa recognitionem documentorum non interest, num instrumenta sint publica, vel privata? Quamvis enim de Jure Communi recognosci debeant instrumenta privata. *L. 20. C. de fide Instrument.* publica verò instrumenta etiam sine recognitione plenam fidem faciunt *L. 11. C. qui potior. in pign.* observantiā tamen fori Saxonici aliud receptum est, quia etiam instrumenta publica, nisi recognita fuerint, nihil probant, ob textum *Generalem Ord. Proc. tit. 25. in pr. Alle Briefliche Urfunden. Carpz. Const. 17. def. 20. Heigius. part. 2. qu. 7. n. 32.* Porro non interest num instrumenta sint *sigillata & subscripta*, vel *sigillata & non subscripta*, vel nec *subscripta*, nec *sigillata*, modò illius nomen contineant, contra quem producuntur. Nomen enim sapius in frontispiciō apponi potest documenti, quod si tamen nullum nomen contineat, exceptio locum habet: *Non sum nominatus in instrumento.* *Carpzovius* etiam existimat *def. 23.* non probare instrumentum absque recognitione, etiamsi in Instrumento recognitioni expresse fuerit renunciatum. Neque *authen-*

thentica solum recognoscenda sunt *instrumenta*, sed & *Copia* à *Judice* vel *Notario* *vidimata*, interdum etiam solæ *copiae* in *antiquis* vel ex *Archivis* *desumptæ*, antea enim diximus, probationem solam non pendere ex recognitione, sed *Judicis* arbitrio, cum non *parti*, sed *Judici* fiat probatio. Uti etiam totus ferè actus recognitionis directioni vel decreto *Judicis* committitur, si vel *recognitio* *planè* non sit *facta*, tunc per sententiam illam injungere potest, hâc formulâ: **Das Beklagter seines Vorwendens ungeacht das producirte Document zu recognosciren schuldig.** Si autem *recognitio* *legitimè* vel *decenter* non sit *facta*, i. e. Si neqve *manum*, neqve *sigillum*, vel formam externam neqve *contenta instrumenti* quis recognoverit, pronuntiarî solet: **Das Beklagter das producirte Document anderer Gestalt und besser / ob solches seine Hand und Siegel / oder wovor er solches halte / und wie solches inducirt worden / zu recognosciren schuldig.** Quod si plura sint ad recognoscendum *instrumenta* producta, & *quædam* *recognita*, *quædam* *non*, hæc sententia concipi solet: **Das Beklagter die Producirten Documenta sub lit. A. B. zur Nothdurfft recognosciret / er ist aber auch die sub Lit. C. und D. seines Vorwendens ungeacht zu recognosciren schuldig.** Quod si *Reus* prorsus detrectet recognoscere, & præviâ comminatione ei jam per sententiam injuncta sit *recognitio*, tunc tutò *Judex* documentum pro *recognito* habere potest: **Das das producirte Document nunmehr pro *recognito* auffund anzunehmen.** Datur tamen casus in *Jure* quoq; *Saxonicò*, ubi *instrumentum* etiam probat plenè, quamvis non sit *recogni-*

ta & *Copiae* *vidimatae* *recognosci* *debent*.

Actus *recognitionis* *Judicis* *arbitrio*, *committitur* *injungendus* *parti*.

Si *plane* *non* *sit* *facta* *recognitio*.

Si *non* *legitime*.

Si *nonnulla* *recognita* *sint*, *Nonnulla* *non*

Si *detrectet* *Pars* *recognoscere*.

Instrumentum *à* *Testibus* *sub-* *scriptum* *va-*

let sine reco-
gnitione.

Instrumenta
quæ nil pro-
bant recogno-
scenda non
sunt.

Comparatio
literarum
instar recogni-
tionis inter-
dum est.

Not. 13.

Per Procura-
torem speciali
Mandato In-
structum reco-
gnitio fieri
potest.

Jurata diffes-
sio documenti
ab ipso Prin-
cipali fieri de-
bet etiam mu-
liere.

tum ab eo, contrà quem productū est, si nempè sit à testibus ad minimum duobus subscriptum & assertio accedat testium jurata, vel testes, qui documento subscripserunt, illud recognoscant. Neque etiam Judex compellere potest ad recognoscendum aliquem illud instrumentum, quando prorsus non facit ad intentionem illius, qui producit, uti enim supervacua probatione, ita quoque inutili recognitione nemo gravandus est in Judiciis. *Carpz. part. 1. Const. 17. def. 24. 25.* Interdum quoque comparatione literarum sublevatur recognitio documentorum, quod maxime verum est, si scriptura ejus producat defuncti aliqujus, quæ nemini cognita est. *Nov. 73. cap. Si quis igitur. Coler. de Proc. Execut. part. 3. c. 1. n. 145.* Tandem circa recognitionem documentorum illud adhuc notandum est, quod illa etiam fieri possit per procuratorem, si ille tamen mandato speciali ad recognitionem sit instructus, cum recognitio magni sit momenti, præsertim in processu executivo, ubi factâ recognitione Reus condemnatur. *Carpz. part. 1. Const. 17. def. 43.* Et hoc ipsum expresse probatur *Ord. Proc. tit. 25. §. Weil es auch/ In verbis oder durch seinen Mandatarium zu recognosciren.* Quod etiam extendunt Doctores ad Curatorem litis. Secus sese res habet circa diffessionem juratam, quæ ab ipso Principali fieri debet. Ob verba *Ord. Proc. tit. 25. §. Weil es auch. In verbis oder in der Person Endlich zu diffitiren.* Adeò, ut etiam mulier, per curatorem ad diffitendum non admittatur. *Berl. part. 1. Concl. 44. n. 20.* Est enim Jusjurandum personalissimum, quod per Procuratorem præstari non potest. *Capit. Veritatis 14. X. De jurejur. L. 12. §. His de. C. de reb. creditis. & Jurejur. Carpz. part. 1. Const. 17. def. 19.* Et

Et ita in duobus quasi differt *recognitio* documentorum à *diffessione*. (1) Quod illa fieri possit per procuratorem, hæc non: (2) Quod illa fieri possit citrà juramentū, quæ differe-
 rentia exprimitur *Ord. Proc. tit. 13. §.* Deßgleichen wenn der / welcher die Brieflichen Uhrkunden recognosciren soll / nach Ersehung derselben / aussagen und bekennen würde / daß es die Hand oder Siegel sey / dafür es vom Gegentheil außgegeben wird / soll er dabey gelassen / vñ hierüber mit keinē Ende, wie in puncto *diffessionis*, belegen werdē. Coronidis locò annectimꝰ adhuc circà *recognitio-*
nē documentorū, quod illa regulariter fieri debeat in judi-
 cio, ubi controversia agitatur, nisi ex causa *Senectutis*,
valetudinis, vel *illustris Dignitatis* *Judex* permittat *reco-*
gnitionem fieri extrà locum *judicii* in *ædibus* *privatis*. Ne-
 que tamen interest, num quis vivā voce recognoscat, an in
 scriptis, vel modo singulariter recepto in *Judiciis* *Saxoni-*
cis: Bey dem Einbringen vom Mund aus in die Feder.
 Quā in re *recognitio* iterum differt à *jurata diffessione*, quæ
 coram *Judice* in *judicio*. Actu corporali & personali præ-
 standā, Et tantum etiam DE RECOGNITIONE INSTRU-
 MENTORUM SAXONICA, restat pauca adhuc dicamus
 de EDITIONE DOCUMENTORUM, partim ex *Jure*
Civili, *Canonico*, partim *Saxonico*.

Not. 14. EDITIO DOCUMENTORUM non Juri
 solum *Saxonico*, sed etiam *Civili* & *Canonico* nota est & ta-
 miliaris, uti patet ex *T. T. ff. C. DE EDENDO*. Imprimis
 verò ex professo tractatur de illā in *Ord. Proc. tit. 26.* Vom
 Edition der Brieflichen Uhrkunden / so einer bey dem Ge-
 gentheil suchet. Nos potissimum & principaliter dice-
 mus de illis, quæ ad materiam nostram, nempe *probatio-*

nem

Differt reco-
 gnitio à Jura-
 ta diffessione.

1.

2.

Recognitio do-
cumentorum
 in *Judicio* fie-
 ri debet vel
 viva voce vel
 in *Scriptis*.

Not. 14.
 EDITIO DO-
 CUMENTO-
 RUM.

t. 1. ff. & C. de
 Edendo.

Ord. Proc.]
 tit. 26.

nem, quæ sit instrumentis, pertinere videbuntur. Si nempe quis INSTRUMENTIS probare velit intentionem suam, illa autem INSTRUMENTA, quibus uti vult, ipsemet non habeat sed illa sibi vel à Reo, vel tertio vel ipso Judice exhiberi & edi petat. Quomodo etiam Actor à Reo, Reus autem vicissim ab Actore instrumentorum EDITIONEM pete e, & quibus mediis ille, qui editionem documentorum recusat, ad illam compelli possit.

Not. 15.
EDITIO A-
CTIONIS
l. 1. ff. de eden-
do.

Variis modis
dicebatur E-
di ACTIO mo-
ribus Roma-
norum.

Quædo Actio
hodie in Judi-
cio edi dica-
tur?

Not. 15. Differt ab hac hæc editione instrumentorum EDITIO ACTIONIS, cujus mentio fit in L. 1. ff. de Edendo. Ubi Ulpianus ita differit: *Quæ quisque actione agere volet, eam edere debet, nam æquissimum videtur, eum qui acturus est, edere actionem, ut proinde sciat Reus, utrum cedere, an contendere ultrâ debet: Et si contendendum putat, veniat instructus ad agendum cognitâ actione, quâ conveniatur. Et hæc EDITIO ACTIONIS moribus priscorum Romanorum variis modis fieri dicebatur, uti manifestum est ex L. 1. §. 1. ff. de edendo. Ubi Ulpianus ita pergit: Edere est etiam copiam describendi facere, vel in libello complecti, & dare vel dictare, eum quoque Labeo edere ait, qui producat adversarium suum ad album, & demonstrat, quod dictaturus est, vel id dicendò, quo uti velit. Tot modis hodiè in judiciis nostris edi non solet actio, neque tanta solennitas in edendis actionibus requiritur, uti nec opus est nomen Actionis, quæ quis experiri vult, in libello exprimere, sed Actio pro editâ habetur, quamprimum Actor desiderium suum Judici vel viva voce exposuit, vel in Scriptis. Qui posterior modus in ordinariis processibus potissimum observandus est, in quibus solenni libelli oblatione opus est, quò ipso actio edita esse videtur, cui libello post-*
mo-

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

modum conformis debet esse LITIS CONTESTATIO, PROBATIO, & denique ipsa SENTENTIA Judicis.

Not. 26. Nobis præfenti loco sermo est de illa *Editio-
tione Instrumentorum*, quæ in ipso actu probationis peti vel
adhiberi solet, in quo vel *Actor à Reo*, vel *Reus ab Actore*,
vel uterque à *tertio*, vel ipso etiam *Judice* illa sibi instru-
menta vel documenta exhiberi desiderat, quibus uti vult
vel in probatione, vel in reprobatione, & quæ ipsemet non
habet, sed quæ in aliorum sunt manibus. EDERE nempe
nihil aliud est, quam *exhibere* aliquid & quasi producere in
medium instrumentum, quod desideratur, ejusque copi-
am legendi & facultatem inspiciendi vel Judici, cui fit pro-
batio, vel etiam parti adversæ, à quâ Editio petitur, præbe-
re. Et ita illa duo vocabula, EXHIBERE & EDERE, sen-
su Juris civilis Romani promiscuè sumuntur, uti patet ex
*L. 1. & 2. 6. C. de Edendo. In L. 4. C. ibid. Edere vel exhibere
dicitur ille, qui inspiciendorum instrumentorum potestatem
alteri concedit, vel etiam Facultatem instrumentorum de-
scribendorum L. 7. C. de edendo. Ubi edere etiam ille di-
citur, qui profert apud Judicem ad probandum. In Jure
civilis Romano aliàs vocabulum EXHIBERE adhuc alio
modo sumitur, quando L. 2. ff. ad Exhibendum, Exhibere
dicitur, facere in publico potestatem, ut ei, qui agat, expe-
riundi sit copia. Quo titulo actio ad Exhibendum illa dici-
tur, quâ quis petit sibi aliquam rem, quam suam esse, vel
sibi illam exhiberi interesse, præten- dit, ab alio, qui possi-
det, exhiberi, ut illâ exhibita, si rem suam esse cognoscat,
rei vindicationem instituere possit. vel alia actione reali
contra possessorem experiri. Et nihil aliud est hæc actio
ad exhibendum quam præparatoria ad rei vindicationem*

Not. 16.
*Editio Instru-
mentorū dif-
fert ab Editio-
ne Actionis.*

*Edere & exhi-
re quid sit?*

*ACTIO ad
EXHIBEN-
DUM,*

E

vel

*Res mobiles
variae exhiberi
peti possunt
actione ad ex-
hibendum.*

*Servus actio-
ne, ad exhi-
bendum peti
potest.*

*Ex multis cau-
sis Actio ad
exhibendum
institui potest.*

*Actio ad exhi-
bendum dif-
fert ab Editio-
ne quae inci-
denter peti-
tur.*

vel aliam actionem realem. Et hæc actio ob varias res datur, præsertim *mobiles, sic ratis vi fluminis delata in agrum alterius, actionem dat ad exhibendum. L. 5. §. 4. ff. ad exhibendum. Sic merces exhiberi dicuntur L. 5. ff. princip. sic gemma exhiberi dicitur in L. 6. sic L. 7. rota exhiberi alterius vehiculo aptata, dicitur.* Et quæ aliæ res sunt, quæ in actione ad exhibendum peti possunt ab eò, cuius interest, rem exhiberi, adeò, ut sub his rebus etiam de Jure Romano *Servus* comprehendatur, qui bonis annumerabatur. *L. 3. §. 12.* Ubi homo vel *Servus* variis dicitur exhiberi, quorum interest servum exhiberi, si alter in ejusmodi ser-vo prætendat *proprietatem, alter usumfructum, tertius possessionem, quartus hypothecam.* Et generaliter actio hæc locum habere dicitur, quando vel Dominus rem suam sibi petit exhiberi à possessore, vel etiam aliò modo ostendit interesse suum, quare velit exhiberi, ubi tamen opus non est, ut ille, qui se Dominum dicit, illud ante exhibitionem ostendat, cum multæ aliæ sint causæ, ob quas ad exhibendum agi potest, cum *Personalis sit actio & ei competat, qui in rem acturus est, quælicunque in rem actione, etiam pignoratitia vel hypothecaria, L. 3. §. 2. & 3. ff. ad exhibendum, & quævis ibidem L. 3. §. 8. etiam mentio fiat actionis, quæ Tabulæ testamentum exhiberi dicuntur ab hærede, vel extraneo, illa tamen actio ad exhibendum longè diversa est ab illâ Editione, & exhibitione documentorum, de quâ præfenti loco agimus.* Hic enim loquimur potissimum de illâ Editione instrumentorum, quæ non peculiari Actione petitur, sed incidenter, quando ille, cui probatio vel reprobatio injuncta est, instrumentū edi petat ab alio, quod ipse non habet, vel habet quidem, sed non in originali

nali, sed solum exemplum. Quæ editio documentorum per nudam implorationem Judicis fieri potest, & incidenter, ita, ut non opus sit peculiari libelli oblatione. Duplici enim modo Editio impetrari solet instrumentorum vel documentorum (1) Per modum Actionis, quod fit per actionem ad exhibendum, de quâ actione modò diximus, quâ non solum instrumenta, sed & aliæ res mobiles exhiberi petuntur ab eò, cujus interest illas res exhiberi. (2) Incidenter, in materiâ probationis, quando vel Actor vel Reus probaturus aliquid instrumentis, illorum Editionem petit à parte adversà, de quâ re in præsentì materiâ de Probatione, quæ fit instrumentis, agimus.

Not. 17. Posterior hæc Editio documentorum, quæ incidenter petitur, alia est, quæ ab Actore, alia, quæ à Reo, alia, quæ à tertio quodam & extraneo, qui neque Actor neque Reus est, neque consors litis, petitur, alia denique à personâ quâdam publicâ Notario vel ipso Judice. Quod (1.) Actorem attinet, ille regulariter omnia instrumenta & documenta, quibus uti vult in Judicio, & probare intentionem, Edere & exhibere debet, non solum Reo, sed & Judici, illi, ut deliberare possit, utrum cedere, an contendere ultra debeat, & si contendendum putet, veniat instructus ad agendum, (i. e. Excipiendum) cognitâ actione, quâ conveniatur. L. 1. pr. ff. de Edendo. Judici autem ut ille videat quid probent. Et hic benè notandum est, quod ab Actore nonnulla instrumenta statim in limine judicii edenda sint, & ipsi quasi libello inserenda, ad quorum Editionem non compellendus est Actor à Judice, sed ipsemet illa statim annectere debet libello & illorum copiam vel exemplum unâ cum citatione Reo transmittere. Sic receptum est in forò Saxonico, ut Actor in Processu Ex-

Duplici modo Editio documentorum petri potest

(1) Actione ad Exhibendum.

(2) Incidenter per solam implorationem judicis vel petitionem partis quæ probare debet.

Not. 17.

Quando Actor Instrumenta edere debeat?

*In Processu
Executivo Sa-
xonico Actor
Libello statim
annectere de-
bet Instrumenta,
quibus uti
vult illorumq;
Copias Reo
transmittere.*

*Editio docu-
menti gvaren-
tigiati Actori
per senten-
tiam injungi
potest in pro-
cessu executi-
vo, ut nempe
Reo transmit-
tatur Copia
Instrumenti*

*Erled. der
Lands. Ge-
brechen Tir.
von Justitien
Sachen S. 2.*

ecutivò, quando nempe Actionem instituit ex instrumen-
to gvarentigiato; Wann auff klare Brieffe und Siegel
geklagt wird/ statim in limine Judicii illud producat in
originali, quò factò copia hujus instrumenti unà cum cita-
tione & libello Reo à Judice transmittitur, qui in termino
comparere & instrumentam in originali productū reco-
gnoscere debet, quod si vel ipse Actor neglexerit, vel etiã Ju-
dex, tunc Reo vel impunè non comparere, vel si compareat
exceptionem Actori non communicati libelli, neq; instru-
menti, ex quo convenitur, opponere, & insimul ab Actore
expensas termini exigere potest, & solet hæc Editio instru-
mentorum Actori sequenti formulà pronuntiandi injun-
gi: Würde Kläger Beklagten nebst überschickung der
Klage und der Beylage anderweit gebührend vorladen
lassen / auch weil er solches izo nicht gethan / die Unfo-
sten dieses termins demselben erstatten: So ist Beklag-
ter zu erscheinen / und das Producirte document zu re-
cognosciren schuldig. Quà sententiã opus saltem est, si hoc
ipius Actoris culpâ sit omissum. Quod si enim forte ne-
gligentiã Judicis illud factum, tunc ad instantiam ipsius A-
ctoris Judex Reum iterum citare potest legitimè, i. e. ut
citationi inferatur copia libelli, necnon ejus documenti,
quò Actor experiri vult executivè contrà Reum. Plenius
hæc describuntur, In Erledigung der Landes-Gebre-
chen tit. von Justitien-Sachen S. 2. Wie auff Urthel/
Abschiede und Gerichtliche Recesse auch Brieff und
Siegel zuverfahren. Ubi hæc notanda sunt verba: Da-
aber Kläger seines Schuldners klare Brieff und Sie-
gel / oder andere Documenta, darinnen er Ihm eine
richtige Summa Geldes zu bezahlen verbunden / in
Hän-

Händen/und er würde solches in unsern Gerichten vorlegen / auch von denen Urkunden / dadurch er seine Schulden zubeaupten vermeinet / beglaubte Abschrift / nebst einer richtigen Liquidation und Schreiben / darinnen er umb recognition Brieff und Siegel und Execution anhält / zu denen Actis geben / so soll der Beampte oder Richter / vor dem die Sache gehöret / solches alsobald dem Beklagten / nebenst allen Beylagen zuschicken / Ihme Vollständige Sächsische Frist à tempore insinuationis anzurechnen / einräumen / und darneben auferlegen / auff einen gewissen Tag erscheinen / Brieff und Siegel / oder andere Documenta / dadurch die geklagte Schuld zu bescheinigen / recognosciren, oder Endlich diffitiren.

Not. 18. In ipsò porrò limine iudicii & ante *litis contestationem* vel in processu executivo ante recognitionē documenti ab Actore illa instrumenta producenda & edenda sunt, quibus personam suam legitimare cupit, quod etiam Reus facere debet, si illi Exceptio legitimatōnis opponatur. Per quam *legitimationem* non solum *legitimatō* intelligitur *Personae, Actoris vel Rei*, sed etiam ad *causam*. Exemplis res fit manifesta, si Actor vel Reus per Procuratorem vel mandatarium in iudicio comparere velint, & talis sit causa, in quā Procurator vel mandatarius admittitur, tunc Procurator vel mandatarius mandato vel generali vel speciali Personam suam litigimare debet, Editione & Exhibitione mandati solennis. Quod in foro Saxónico adeò necessarium est, ut si procurator illud in limine Iudicii nec edat, nec exhibeat, non solum repellatur à Iudicio, sed etiam Advocatus causae multā pecuniariā ple-

Not. 18.

Quanam Instrumenta edenda ab Actore ante Litis Contestationem? Ante litis contestationem vel Recognitionem in processu executivo edenda sunt ab Actore vel Reo Instrumenta, quae faciunt vel ad legitimatōnem Personae, vel ad causam

Etatur quinque tallerorum, & si iteratâ vice sine mandato in iudicio compareat, decem Joachimicorum multâ ipsiq̃ negligentia coërcetur, quâ de re pluribus disponitur in *Ord. Proc. tit. 7. Von den Anwalden und Vollmachten.* Ubi porrò disponitur, quod in limine Iudicii cujuscunq̃ Processus Advocati debeant Personas suas editione & productione *mandatorum, Syndicatum, Curatoriorum vel Tutoriorum* sub pœnâ prædictâ offerre Iudici. Quod idem quoque obtinet circâ legitimationem ad causam, quæ à parte adversâ ab Actore in limine statim & principio Iudicii à Reo peti potest, ita quidem, ut in ordinario processu ad litis contestationem perveniri non possit feliciter, nisi exceptioni legitimationis ad causam Actori oppositæ per omnia sit satisfactum. Casus hic esse potest: Titius Cajum convenit, tanquam hæres, Cajus Titio opponit legitimationem ad causam, & quidem, quod neque hæres sit ex testamento, neque ab intestato. Hoc casu ante omnia Actor edere debet testamentum, vel alia documenta, quibus, se hæredem esse, vult probare.

Nor. 19.

Alii plures casus quibus Actor ante Litis contestationem Instrumenta edere cogitur.

Not. 19. Sunt præterea & alii adhuc casus, quibus

Actor antè litis quoque contestationem instrumenta edere tenetur. Quid enim, si Reus ante litis contestationem in processu *Ordinario* vel recognitionem in *Executivo* Exceptiones opponat litis ingressum impediennes, & eum in finem ad probandas suas exceptiones ab Actore Editionem petat documentorum *communium, v. c. transactionis, pacti, Conventionis, factæ divisionis?* & his casibus dubitandû non est, quin actor etiam ante litis contestationem ad Editionem talium documentorû compelli possit *c. 12. X. de fide instrumentorum.* Quod multò magis procedit, si Actor in

in

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

in libello instrumentorum mentionem fecerit *cap. 1. X. de Probatione*. Et qui alii sunt casus, quibus Actor compelli potest ad editionem instrumentorum ante litis contestationem, quando talia sunt, ut faciant ad ipsius Actoris principalem intentionem fundandam.

Not. 20. In Ordinatio verò Processu, hisce casibus exceptis, Actor regulariter non nisi post litis contestationem instrumenta, quibus uti vult in probatione, vel edere tenetur, neque illorum editionem à Reo petere potest, ratio est, quia eò demum tempore testes producuntur (2) Quia instrumenta adhibemus ad causæ seu litis instructionem seu probationem, in utrâque tamen probatione, tam quæ fit per testes, quam quæ fit per instrumenta, procedere partes non possunt, nisi factâ litis contestatione, in processu nempe Ordinario, & ita intelligenda est nostra Constitutio XVII. Et si Actor in Ordinario Processu edere velit ad probandum, vel Reus ab Actore illorum Editionem petat, tunc Judex illorum productionem vel editionem quidem tolerare potest, hâc tamen Lege & conditione ut reproduci debeant post litem contestatam.

Not. 21. In Reo aliter sese res habet, qui regulariter ad editionem instrumentorum compelli non potest *L. 1. § 4. C. de Edendo*. Ubi Imperator Antoninus Pius in *L. 1. ita sentit: Ipse dispice, quemadmodum pecuniam, quam te deposuisse dicis, deberi tibi probes. Nam quod desideras, ut rationes suas adversaria tua exhibeat: Id ex causa ad iudicis officium pertinere solet. Et in L. 4. hæc habentur verba: Qui accusare volunt, probationes habere debent: cum neque furis, neque æquitatis ratio permittat, ut alienorum instrumentorum inspiciendorum potestas fieri debeat. Actore enim non probante, qui convenitur, & si nihil ipse prestat,*

Not. 20.
In Ordinario
Processu regulariter
Instrumenta produ-
ci debent ad
probandum
necessaria, vel
à Reo illorum
editio peti
post lit. Contest.

Not. 21.
Reus regulariter
Instrumenta Actori
edere non tenetur.

L. 1. C. de edendo.

L. 4. C. eod.

Varii Casus, quibus Reo Actori instrumenta edere tenetur.

Ad arbitrium Judicis spectat num Reus edere teneatur Actori quæ petit.

1. CASUS si Documentum Commune sit vel Actoris Proprium.

(2)

Si Legatarius petat Tabulas testamenti ab herede vel Heres ab extraneo qui possidet.

(3)

Si instrumentum mandante Actore factum. l. 4. §. 1. ff. de eden.

Argentarii & eorum successores debent edere rationem iis qui petunt.

stat, obtinebit. Ratio hujus regulæ, quare nempe Reus Actori instrumenta contrà se edere non teneatur, in eo consistit, quod nemo propriis armis sit debellandus, nec propriò gladio jugulandus, neque quisquam cogatur invitum suum communicare alteri, quod probabiliter in proprium vergit damnum. Multi tamen casus sunt, quibus hæc regula limitari solet, ita ut Reus quamvis invitus ad instantiam Actoris compelli possit ad editionem instrumentorum, quorum casuum 19. recenset *Ummius ad Proc. Disp. 17. th. 7. n. 32.* Qui tamen omnes ad arbitrium Judicis pertinere videntur, cujus est cognoscere, num Reo editio documentorum injungenda sit, nec ne? Quod innuere videtur *Imperator Antoninus, in L. 1. C. de edendo.* his verbis: *Nã quod desideras, ut rationes suas adversaria tua exhibeat: id ex causâ ad Judicis officium pertinere solet.* Inter has causas ferè præcipua illa est, ob quam Reo editio documentorum injungi potest, si documentum, cujus editio petitur, *Commune sit Actori & Reo*, quod multo magis obtinet, si Actoris *proprium sit*, (2) *Legatarius ab herede Tabularum* editionem recte petit *L. 1. de Tabulis exhibendis.* Sic heres testamentum vel codicillos, vel quid aliud ad testamentum pertinens ab illo, qui possidet, recte petit exhiberi, non verò extraneus *L. 3. §. 8. ff. ad exhibendum.* (3) Si instrumentum tale sit, quod Actore mandante & consentiente confectum sit, & Actor æquale interesse probet, sibi competere, quàm Reo, *L. 4. §. 1. ff. de edendo.* Ubi edictum Prætoris explicatur, quò *argentaria mensa Exercitores rationem, quæ ad se pertinet, edere debent, adjecto die & consule*, his verbis: *Hujus edicti ratio æquissima est, nam cum singulorum rationes argentarii conficiant, æquum fuit,*

fuit, id, quod mei causâ confecit, meum quodammodo instrumentum mihi edi. Idem est in successoribus argentario-
rum, & nummulariorum, qui tanquam *Rei Actoribus rationes suas edere tenentur*. L. 6. §. 1. ff. de Edendo. (4.) Referunt Doctores huc casum, quod *Reus instrumenta edere teneatur Actori in causa fiscali* L. 3. ff. de Edendo. Ubi jubentur *Delatori instrumenta edi, quæ ad illam causam fiscali pertinent.* & L. 2. §. 1. ff. de Jure fiscali dicitur *nocere Reipubl. qui instrumenta ad causam fiscali pertinentia cum exhibere possit, non exhibet.* Doctores hinc argumentum desumunt ad alios casus, & putant, *Reum instrumenta edere debere, si agatur nomine Ecclesiæ, in causâ matrimoniali, dotis, Pupilli, alimentorum, pii legati, hospitalium, libertatum, miserabilium & religiosarum personarum cum fisco æquale privilegium habentium.* (5) Si *Reus instrumenta pro se produxerit, iterum contra se edere tenetur* (6) Dubium non est, quod *Tutor conventus à pupillò, procurator socius, vel ille, qui alterius res & negotia administravit, Actori edere teneatur rationes & instrumenta.* Nec obstat, quod L. 9. ff. de edendo, dicatur, *edictum de edendo locum non habere, si Procurator conveniatur ad rationes reddendas, cum nempe suppetat Actio mandati, præsentem enim locum non agimus de illa editione documentorum, quæ per modum actionis instituitur, sed illa, quæ incidenter in judicio petitur, si nempe Actor documentum, quod non habet, è domo petat adversarii* (7) sunt etiam Doctores, qui putant, *liberos à Parentibus Patre vel Matre instrumenta & rationes petere posse, si liberorum bona administraverint* (8) tandem à Reo rationes peti possunt vel instrumenta, quæ jussu Actoris à Notario sunt confecta, & quæ penes Reum sunt

(4)

Si actor agat in causâ Fiscii In causâ Ecclesiæ, Matrimoniali, dotis, Pupilli, alimentorum & pii legati &c. Reus edere teneatur Instrumenta.

(5)

Reus edere teneatur instrumenta, quæ pro se edidit.

(6)

Tutor Curator, socius &c. edere teneatur instrumenta.

(7)

Liberi à Parentibus qui eorum bona administraverunt, rationum editionem & Instrumentorum petere possunt.

(8)

Instrumenta Et Notarii jussu

G

Actoris confectum à Reo edendum.

(9) Instrumenta quibus uti vult Reus ad probandam exceptionem.

Arbitrium judicis in hac causâ admittitur contra Ummium.

Not. 22. Quando Editio Documentorum à Tertio peti possit?

Not. 23. Quando & quomodo à Notario editio Instrumenti publici peti possit?

Et (9) à Reo putant edi debere omnia illa instrumenta, quibus uti vult ad probandam suam exceptionem. Quæ omnia ad Cordati Judicis arbitrium sunt referenda, quamvis dissentiat Ummius, qui omne arbitrium Judicis hac in re excludit, cui tamen per omnia consentire non possumus, cum de Instrumenti qualitate ad minimum judicare debet Judex, num commune sit, nec ne? Si Actor hoc affirmet, Reus autem neget, tunc sanè res illa & controversia non nisi arbitrio Judicis sopiri potest & decidi.

Not. 22. Uti autem Reus regulariter Actori instrumenta edere non tenetur, ut illis ipsis sublevet probationem Actoris contra sese: Ita quoque à Tertio, qui in lite non est, regulariter editio instrumentorum exigi nequit. Ummius Disp. 17. tb. 7. n. 33. hanc dat rationem, quod iniquum sit, ut quis re suâ ad arbitrium uti nequeat, vel inivultus usum propriæ rei alteri concedere cogatur. Quod maxime obtinet, si Tertius ille privatus sit, à quo forte petantur rationes, epistolæ &c. Hac tamen regula suas quoque admittit limitationes, quarum Doctores quàm plurimas recensent, inter quas præcipua ferè hæc est, quando ejusmodi instrumenta *Communia* sunt, quorsum referri etiam potest, si instrumentum vel rationes confectæ sint mandante aut consentiente, aut approbante eo, qui editionem petit vel etiam si probationes factæ se referant ad instrumenta Tertii, & quæ aliæ sunt limitationes, quas recenset Ummius d.l.

Not. 23. Aliter sese res habet cum Notario publico, aut aliâ Personâ in publico officio constitutâ. Notarius enim ad Exemplum Argentarii instrumenta, quæ confecit, edere tenetur, quod etiam extendunt ad hæredem

No-

DE PROBATIONE, QUÆ FIT PER INSTRUMENTA.

Notarii, & eos, qui in locum Notarii surrogati sunt, & omnem eum, ad quem defuncti Notarii protocollum vel originale pervenit. Requirit tamen hoc casu Doctores (1) ut Notario solvatur honorarium pro instrumentò confectò (2) ut intersit ejus, qui petit edi, & instrumentum in utilitatem & illius gratiam sit confectum. De Judice vel Magistratu affirmandum quoque est, illum statuta edere debere, quæ pro Jure publico sunt, uti etiam contractus & Acta privatorum Judicialia illis edere debet, qui ejusmodi contractum celebrarunt, vel quos illa Acta concernunt quâ de re plura vide apud *Ummium Disp. 17. th. 7. n. 35. & 36.*

Qui th. 8. pluribus exponit, quomodo instrumenta semel tantum, vel pluries, quali modo, & quò locò sint edenda.

Not. 24. Circa EDITIONEM INSTRUMENTORUM, restat adhuc paucis dicere, quibus mediis vel *remediis* compelli possit ille, qui instrumenta edere recusat, si editio ipsi à Judice sit injuncta per sententiam. Hæc remedia non unius sunt generis. Interpretes Juris civilis varia tradiderunt, quæ tamen omnia pro re natâ & circumstantiis causæ Judicis arbitrio relinquuntur. Referunt huc *mandata compulsoria*, tam simplicia, quàm arctiora. Quæ literæ compulsoriales à Judice dantur, præsertim Superiori ad inferiorem. Sic in supr. Appell. Judic. *Compulsoriales* ad instantiam partis dantur ad Judices inferiores, vel etiam privatos, qui Jurisdictioni Sereniss. Electoris subjecti sunt. Hæc consuetâ formulâ: *Und werden die gebetene Compulsoriales oder Arctiores compulsoriales an unsern Ambt-Schöffer zu N. an den Raht zu N. wegen der Edit. on des Documents sub lit. A. B. &c. Klägern billich mitgetheilet.* Interdum tamen loco *compulsorialiū*

Judex ve Magistratus statuta edere debet, item Acta Judicialia ad petentem pertinentia.

Not. 24. De Remediis quibus quis compelli potest ad editionem quæ ei legitime injuncta est.

Varia à Dd. & Interpretibus recensentur.

Mandatum Compulsoriale simplex vel arctius

Requisitoriales.

*Remedia Juris
Saxonici ad
Compellendā
editionem do-
cumentorum.*

(1)

*Qui negat se
habere Instru-
mentum, juret*

*Duo requisita,
ut huic jura-
mento locus sit*

(1)

*editio legitima
injuncta sit ei
qui edere de-
bet.*

(2)

*Ad sit præsum-
ptio, illa Reum
habere*

dantur literæ *Requisitoriales*, si nempe Judex talis sit, quæ illas concedit ad illum Judicem, in quem non habet Jurisdictionem. Non rarò etiam pœna annecti solet in sententiâ, sub quâ alicui editio instrumenti injungitur. Nonnulli ad hanc pœnam referunt comminationem Judicis, se exemplò productò fidem habere velle, si Adversarius nolit edere originale documenti, quæ sententia Mynfingeri est, quam per omnia approbare non possum. Nos misis sententiis Doctorum & interpretum Juris civilis, convertimus nos ad illa remedia, quæ legibus & Constitutionibus Saxonis prodita sunt, & potissimum describuntur in *Ordin. Proc. tit. 26. Von Edition der Brieflichen Urkunden.* Et sunt potissimum sequentia (1) Si ille, cui a Judice Editio documenti injuncta est, neget, se instrumentum habere, juramentū ei à Judice imponi potest, quod illa, quæ edi petuntur documenta, nec habeat, nec dolosè alienaverit, vel in alium transtulerit, quo casu ab eò, qui editionem petit, nec juramentum calumniæ exigere, nec conscientiam suam probatione exonerare potest, ad quod Juramentum tamen Judex pervenire non potest, eò casu, quando quis alteri edere instrumenta non tenetur, quando etenim à Reo edi petuntur documenta, quæ nec propria sunt ejus, qui editionem petit, nec communia, tunc nec editio ipsi injungenda est, multo minus juramentum, & ita duo hic quasi concurrere debent, ut huic juramento locus sit, (1) ut editio legitimè petatur vel injungatur (2) ut adsit præsumptio aliqua contrà illum à quò petitur instrumentum, quod illud ipsum habeat, quod si enim probabilis aliqua causa allegari nequeat, nemo inutili editione, multò minus superfluò juramento onerandus est, præ-
ter-

DE PROBATIONE, QUAE FIT PER INSTRUMENTA.

terquam si malit ille, qui editionem petit & causam probabilem allegare nequeat, alteri juramentum deferre speciale, & ipsemet juramentum calumniae praestare, tunc praestandum est tale juramentum delatum, quamvis nulla praesumptio adsit, ita quidem, ut neque illud juramentum referri, neque probatione alia elidi possit. Ad cuius juramenti praestationem tamen nimium properandum non est, sed si ille, cui editio injuncta est, eumque in finem juramentum delatum, omnia velit instrumenta, quae penes se habet, adversario suo exhibere, eique perlustrationem illorum concedere, Adversarius autem nihilominus hac editione contentus esse nolit, sed praetendat, nonnulla alia adhuc edenda restare, tunc demum ejusmodi juramentum praestandum est. Magis perspicua haec omnia intelligi poterunt ex ipsis allegatae Ordinationis 26. verbis, quae haec sunt. Wann eine Part im Rechten anzeucht/ daß bey seinem Gegentheil Briefliche Urkunden seyn/ und begehret die zu ediren und fürzubringen/ ist durch üblichen Gebrauch der Gerichte dieser Lande eingeführt / daß der / von welchen die Edition begehrt wird / endlichen zubetheuren schuldig / daß er solche Documenta bey sich nicht habe / noch gefährlicher weise von abhanden kommen lassen / kan auch derenthalben keinen sonderlichen End für Gefehrde fodern / noch sein Gewissen mit Beweifung vertreten. Wir wollen aber gleichwohl / ehe denn ein solches erkandt wird / daß mann vor allen Dingen / dahin sehe / ob es auch der gleichen Fall sey / in welchen einer die urkunden seiner Gegentheil wieder sich selbst vorzulegen schuldig ist / als da sind die Brieffe / welche dem / der die Edition suchet,

Ordin. Proc.
Tit. 26.

zugehören / oder ihnen beyden gemein seyn / und der-
gleichen / denn wenn einer gar nicht zu ediren schuldig /
wäre nicht alleine vergeblich / sondern auch unbillich /
ihn mit den End zubelegen.

Es soll auch ferner hierbey diß erwogen werden /
ob einige Vermuthung / daß das Part / von dem die
Edition begehret wird / solche Briefliche Urkunden bey
sich habe / dann wann derowegen keine vorhanden / ach-
ten wir für unbillich / einen auff bloß Angeben seines
Gegentheils / mit der Edition und derselben anhangen-
den End zu beschweren / es wolte denn der / welcher die
Edition derer ihm zugehörigen / oder beyder Theilen
gemeiner Urkunden begehret / ihm derentwegen / daß
er solche Brieffe bey sich habe / einen sonderlichen End
deferiren, dann auff solchen Fall wäre der / von dem die
Edition gesucht wird / denselben End / wann gleich kei-
ne andere Nachricht vorhanden / jedoch auffß defe-
renten vorgehenden End für Gefährde zu leisten schul-
dig / und könnte ihn dem Gegentheil nicht referiren / noch
in solchen Fall / zu Vertretung seines Gewissens / mit
Beweiß zugelassen werden.

Da aber gleich einem in oberzehlten Fällen die Edi-
tion vermittelst Endes zu thun auffgelegt würde / soll
doch zu solchem Ende nicht geeylet / sondern wenn einer
alle die Brieffe / welche er bey sich hätte / fürzulegen er-
bötig were / er erstlich damit zugelassen / seinem Gegen-
theil sich darinnen zu ersehen / verstattet / und wenn der-
selbe hierauff an solcher Edition nicht genüßig / sondern
vorwendet / daß noch mehr Brieffe vorhanden seyn
mü-

müſten / alsdann erſt angeregten Eyd / der geſuchten Edition halben / würclichen geleistet werden.

Not. 25. *Quæritur jam (2) Quodnam remedium superſit, ad compellendum illum de Jure Saxonico, cui editio alicujus documenti à Judice injuncta eſt, ſi ille neque edere velit, neque juramentum delatum eò modo, uti dictum, præſtare?* Et hoc caſu peculiaris pœna ipſi dictari poteſt, pro qualitate cauſæ, vel pecuniaria, vel alia arbitraria. Memini aliquando Carceris pœnam in Supr. Appell. Judic. etiam Nobili eſſe dictitatam, ob id, quod documētum commune & non levis momenti edere recuſabat, qui tamen negare nō poterat, ſe illud habere. Reſpectu etiam Rei documētū pro edito & recognito pronuntiari poteſt, præſertim ſi comminatio præceſſerit in ſententiâ; Daß Beflagter das Document ſub lit. A. ſub pœna Editi zu ediren, & recogniti zu recognosciren ſchuldig. Quod ſi verò Actor ſit, ille ſi edere recuſet, instrumentum, quod edere debet, ulterius non admittitur ad agendum. Quid verò pronuntiandum ſit quando ille, cui editio in injuncta eſt, juravit ſe illud nō habere documentum, itidem patet ex §. ſin. Ord. Proc. tit. 26. Quod nempè tunc ab editione documenti quidem liberetur, non autem à recognitione, ſi producens illud aliunde ſibi comparaverit, illudqve ad recognoscendum producat. Verba textu in §. ſin. ita habent: Würde ſich aber jemand ſolcher Edition, und des dazu gehörigen Endes verweigern / mag er durch eine anſehnliche Straffe / nach Gelegenheit der Sachen / und ſeines Vermögens / hier zu angehalten / oder wenn es Beflagter wäre / daß die gefoderten Documenta pro editis & recognitis billich zu halten / in Rechten erkandt / oder auch da er Klägers Stelle

Not. 25.

(2.)

Remedium
compellendi
ad Editionem
juris Saxonici.
Si Reus nec
edere nec ju-
rare velit
pœna arbitra-
ria, multa,
Carceris.

Reſpectu Rei
pro Editio &
recognito ha-
betur.

Si Actor edere
recuſet ab A-
ctione repelli-
tur.

Quid pronun-
ciandum, ſi Re-
us juravit
ſe instrumen-
tum non ha-
bere?

Stelle hat / mit seiner Klagen ferner nicht gehöret werden / wenn aber der / von dem die Edition gefodert wird / mit seinem Ende erhält / daß er die begehrte Documenta nicht bey sich habe / wird er zwar mit der Edition verschonet / der Recognition aber mag er sich dadurch nicht entbrechen / da Producent seine Documenta anderswoher erlangt hätte / und ad recognoscendum vorlegen thäte. Et hæc monenda fuerunt circa *Productionem, & Editionem Documentorum*, potissimum de *Jure Saxonico*. Quibus jam finem imponimus *Materiae de PROBATIONE & RE-PROBATIONE*, quæ partim fit per *TESTES*, partim per *INSTRUMENTA*, de reliquis speciebus probationis, quæ vel fit per *Juramentum*, vel *ocularem inspectionem*, vel aliò modò, partim dictum est in præcedentibus Constitutionibus, partim de iis in sequentibus dicemus, nec non *Probatione semiplena & Præsumtionibus*.

TEXTUS
CONSTITUT
XIX.

CONSTITUTIO XVIII.

Von Gesetzen und Producten / so nach der Publication der Beweisung und Gegenbeweisung einzubringen.

Wenn die Beweisung und Gegenbeweisung eröffnet / sollen die Partheyen darauff ohne weitere Verfassunge / Krafft dieser unserer Constitution schuldig seyn / von Zeit an der erlangten Abschrift / so ihnen aus dem Gericht förderlich / und zum längsten innerhalb zweien Monaten gefolget werden soll / von sechs Wochen / ihre *Exception, duplica, replica,* und

und triplica einzubringen / und also mit zweyen Sätzen Wechselfweise zum Endurtheil zu beschliessen / und mit keinen fernern Sätzen zugelassen werden. Es soll aber auch eine jegliche Part seine Exception und replica auff die Beweisung und Gegenbeweisung in einen Satz mit einander zugleich einbringen / damit Vielheit der Sätze verhütet / und desto schleuniger zum Urtheil geschlossen werde.

NOTÆ.

Not. 1. Et hæc quoque Constitutio, uti XVI. & XVII. intelligenda saltem est de processu Ordinario, in quò solenni modò causæ vètilantur LIBELLI OBLATIONE, speciali & articulata LITIS CONTESTATIONE, & denique PROBATIONE & REPROBATIONE, de quibus Partibus Judicii Ordinarii hæctenò in præcedentibus CONSTITUTIONIBUS dictum fuit. Cum verò peractâ PROBATIONE & REPROBATIONE non statim Judex ad ferendam sententiam in causâ proficere debeat, sed sive Probatio *Testibus*, sive INSTRUMENTIS peracta sit, illa Partibus litigantibus publicanda sit, post factam PUBLICATIONEM autem utrinque tam Actor, quam Reus partim exceptionibus suis, partim Disputationibus contra PERSONAS & DICTA Testium audiendi sint, ideòque Serenis. Legislator postquam de utraq; probatione tam quæ fit *Testibus*, quam *instrumentis* egerat in *Constitutione XVI. & XVII.* Justo ordine præsentis *Constitutione* jam proponit modum procedendi ulterius in judiciis post factam publicationem probationis & Reprobationis, antequam sententia definitiva super totâ causâ a Judice feratur. Circa cujus Constitutionis Explicationem nos pauca dicemus (1)

Not. 1.
Connexio &
Argumentum
CONSTIT.
XIX.

H

DE

DE PROBATIONIS & REPROBATIONIS
PUBLICATIONE, (2) DE DISPUTATIONI-
BUS PARTIUM super PROBATIONE & REPROBA-
TIONE facta, Von denen Disputation = Gesetzen und
Producten nach Publication der Beweisung und Gegen-
beweisung.

Not. 2.
PUBLICA-
TIO Attesta-
torum ut plu-
rimum fit si
Testibus facta
probatio.

Copia Atte-
statorum Par-
tibus quomo-
do communi-
canda & ab
iis petenda.

Not. a. Circa PUBLICATIONEM PROBATIO-
NIS & REPROBATIONIS factæ illud imprimis notan-
dum est, quod illa potissimum in forô Saxonico locum
habeat, quando PROBATIO *Testibus* facta est, hoc casu à
Notario Judicii, vel aliâ persona publicâ, cui consignatio
confectioque Actorum commissa est, depositio Testium si-
ve ad articulos Probatoriales, sive reprobatoriales, sive ad
Interrogatoria generalia vel specialia responsio facta, certo
Instrumento, vel *Rotulo* inferi solet, & manu Notarii sub-
scribi, interdum etiam *COMMISSARII*, qui Testes exami-
navit, quod Instrumentum vel Rotulus Testium solet tam
Actori, quam Reo, in termino quodam, huic Publicatio-
ni præfixo, solenni modo publicari, & insimul Litiganti-
bus in formâ Probante ad illorum instantiam copia ejus-
modi Rotuli vel instrumenti communicari, ut exinde post-
modum instructi utrinque allegationes & Disputationes
suas in scriptis debito tempore Judici offerre possint con-
trâ Personas & Dicta Testium. Er si Litigantes factâ Pu-
blicatione, Actor vel Reus, vel illorum Mandatarii &
Advocati copias Rotuli Testium vel Instrumenti, des *Be-
weises und Gegenbeweises* / quæ illis à Judice post fa-
ctam publicationem denegandæ non sunt, ipsi nec requi-
rant nec petant, sed moram & protelationem litis inuti-
lem contrahant, ad officium Judicis pertinet copias atte-
stato

Von Gesetzen und Propucten, nach Publication des Beweises.

statorum in Judiciis, si partes in termino publicationis rogatae illas petierint & desideraverint, conficiendas curare & describendas, illisque certum terminum praefigere, quò illas copias PROBATIONIS & REPROBATIONIS praeuia solutione expensarum Judicialium accipiant & re-
luant, quem terminum iterum si negligant, neque dilationem petierint, porro non admittantur ad Deductiones & Disputationes. Quae omnia plenius explicantur in Ord. Proc. tit. 29. Wie auff die Publicirten Beweis verfahren werden soll.

§. 2. Cujus haec sunt verba: Weil aber solche Frist erst von Zeit der Abschrift angehet / und sich oft zugetragen / daß die Partheyen von dem Gezeugniß nicht copien fordern / sondern dasselbe zuvergeblichen auffzug der Sachen in die Länge liegen lassen / und sich hernach damit entschuldigen wollen / daß man die Abschrift noch nicht bekommen / sollen solche Copeyen von dem Gezeugnis in den Gerichten / wann die Partheien beyder Publication, auff Befragung solche begehret haben / mit ehesten gefertigt / so bald Sie umb geschrieben / den Partheyen / die Sie ablösen sollen / neben anmeldung der Gebühr / angekündiget / und zu der Ablösung / nach Gelegenheit des Orts / da das Part gesessen / und seines Vermögens im 8. oder 14. Tage / auch wohl 4. Wochen / nach dem es certiorirt, bestimmt werden / nach Verfließung solcher Frist / soll die obenbeniembte Zeit / zu einbringung der Product, angehen / und wenn sie binnen derselben nichts eingeben / und aus erheblichen Verhinderung vorhero keine Dilation erlanget haben / Sie sich hieran ipso facto versäumet

haben / es seyn gleich die Abschrifften gelöset oder nicht. Et hæc solennis Publicatio attestatorum, uti antea dictum, necessaria est, si probatio per testes facta sit, vel pro parte per testes, pro parte per instrumenta.

Not. 3.
Num PUBLI-
CATIONE
Attestatorum
opus sit, si Pro-
batio solis in-
strumentis fa-
cta?

Si Probatio
multis & va-
riis Instrumen-
tis facta. In
Scriptis mu-
tis & DI-
SPUTATIO-
NIBUS proce-
ditur: Si par-
tes velint.

Ord. Proc.
Tit. 29. §. 30.

Not. 3. Quod si verò SOLIS INSTRUMENTIS Probatio peracta sit, solenni Publicatione opus non est, præsertim si causa talis sit, quæ multis documentis non constat, neque prolixis factis & circumstantiis innodata, tunc citrà solennem ejusmodi Publicationem & Disputationes prolixas in scriptis lis omninò abbrevianda est, & Processus formandus consveto stylo Saxonico, vom Mund aus in die Feder. Ita quidem ut Reus primò audiatur, prævia citatione suis Exceptionibus & porrò ita utrinque Processus debitò modo usque ad sententiam absolvatur, nisi fortè ipsa causa per se ampla sit & magni momenti & documentorum magna copia, tunc ad instantiam partes admitti possunt, ut in scriptis & Disputationibus & Productis utrinque Jura sua mutuò proponant prout modò dicemus ex nostrà Constitutione Et ne super modo procedendi amplius dubium occurrat inter Partes, utrinque in ultimo termino recognitionis documentorum mentem suam declarare debent, quomodo & qua ratione super probatione vel Reprobatione factâ Jura sua utrinque deducere velint, num in scriptis & illò modò, qui præsentì Constitutione permittitur XIX. Mit abgewechselten Disputation-Gesetzen // vel Stylò communi Judiciorum Saxonorum, in Constitut. i. descriptò vom Mund aus in die Feder. Quo factò judex per interlocutoriam super modo procedendi sententiã ferre solet, à quò tēpore currit illud fatale, nempe rei Judicatæ zu einbringung des ersten

Von Gesetzen und Producten nach Publication des Beweises.

sten Gesetzes; Pluribus hæc exposuit sereniss. Legislator in Ord. Proc. tit 29. §. 3. his verbis: Wann aber Beweis und Gegenbeweis nicht durch Zeugen/ sondern lauter Briefliche Urkunden verführet/ und dieselben Judicialiter recognosciret werden / daß es keiner sonderbahren Publication bedarff/ soll mit Disputation solcher Bezeugniß dieser Unterschied gehalten / und wenn der Urkunden nicht viel / und die Sache von keiner sonderbahren Weitläufftigkeit / zu Beförderung des Processes auff vorhergehend Citation, die derjenige / wieder welchen Beweis verführet / auswürcken / und mit seinen Exceptionibus den Anfang machen soll / von Munde aus in die Feder / sonst aber da die Sache wichtig / weitläufftig und der Documenten eine ziemliche Anzahl / auff eines oder des andern Parts begehren / Products Weise verfahren werden; Damit auch das Richterliche Ambt / nach Gelegenheit der Umstände / über solchen Modo procedendi per inter locutoriam zu erkennen haben möge / sollen sich die Parthenen bey der letzten recognition, wie und auff was masse Sie zuverfahren bedacht / erklären / und so dann das Fatal, zu Einbringung des Ersten Gesetzes à tempore rei judicatae, seinen Anfang zu gewinnen. Et tantum de Publicatione Probationis vel Reprobationis factæ, deveniendum nunc est ad Explicationem nostræ Constitutionis, quæ tractat de Disputationibus Partium post publicatas attestations.

Not. 4. Circa modum procedendi in Judicio post publicationem attestatorum à Partibus observandum, imprimis occupata est nostra *Constitutio*, quæ duo quasi *membra* continet, quorum (1) *primum* jubet, ut in ordinario

Duo Membra
CONSTITUTIO XIX.

De Disput
tionibus Atte-
statorum vel
super Proba-
tione & Re-
probatione.

(1.)

(2.)
MEMBRUM
Super Proba-
tione & Re-
probatione
facta non pe-
culiariter, sed
conjunctim u-
nâ Positione
est agendum.

nario Processu post publicationem Probationis & Reprobationis litigantes vel Advocati illorum, sine ulterioribus Ambagibus à tempore, quò copias attestationum consecuti sunt, quæ ipsis à Judice citra moram & ad minimum intrâ duos menses communicari debent, Jura sua utrinque in scriptis, von 6. Wochen zu 6. Wochen proponant & deducant, ita ut Reo Exceptionem suam, Actori duplicam, Reo Replicam, & Actori triplicam, debito tempore offerre, & ita duabus mutuis quasi positionibus in causâ concludere sit permissum, ita quidem, ut ulterioribus positionibus non sint admittendi, uti perspicua satis sunt verba ipsius Constitutionis: Wann die Beweisung und Gegenbeweisung eröffnet / sollen die Partheien darauff ohne weitere Verfassunge / Krafft dieser unserer Constitution schuldig seyn / von Zeit an der erlangten Abschrift / so ihnen aus den Gerichte förderlich / und zum längsten innerhalb zweyen Monaten gefolget werden soll / von 6. Wochen zu 6. Wochen / ihre Exception, duplica, replica, und triplica einzubringen / und also mit zweyen Sätzen Wechselsweise zum Endurtheil zubeschliessen / und mit keinen fernern Sätzen zugelassen werden. (2.) *Alterum membrum nostræ Constitutionis illud disponit, ut litium abbreviandarum causâ Partes litigantes vel Advocati jura sua in scriptis non peculiariter, sed conjunctim & tam super factâ Probatione, quam Reprobatione proponant, Et ita v. c. Reus in Exceptione non solum deducit Jura sua contrâ factam Probationem disputando contra dicta & Personas Testium, vel veritatem documentorum, sed insuper quoque ex Reprobatione suâ & vel factâ depositione Testium, vel documentis in reprobatione adductis & recognitis, probationem Actoris elidit,*

dit, & se tuetur. Simili modò Actor in replica non solum deducit fundamenta factæ suæ probationis ex Testium depositione vel documentis suis pro consequendo scopo Actionis institutæ, sed etiam in simul respondet ad factam reprobationem, quæ omnia faciunt ad evitandam protelationem litium & maturandam sententiam definitivam, verba nostræ Constitutionis hæc sunt: Es soll aber auch eine iegliche Part seine Exception und Replica auff die Beweisung und Gegenbeweisung in einen Satz mit einander zugleich einbringen / damit Vielheit der Sätze verhütet / und desto schleuniger zum Urthel beschlossen werde.

Not. 5. Quamvis verba hujus nostræ Constitutionis satis sint perspicua, & ulteriorem illustrationem non desiderent, non tamen hic silentio involvenda sunt illa præcepta Juris Saxonici, quæ continentur in *Ordin. Proc. tit. 29.* Ubi hæc nostra Constitutio per omnia quidem confirmata est à Serenissimo Legislatore JOH. GEORG. I. multis autem aucta & non parum illustrata, cui illa quoque addenda sunt, quæ novissimè addita à Sereniss. Legislatore JOH. GEORG. II. Erledigung der Landes-Gebrechen tit. von Justitien Sachen §. 22. & 23. Et confirmatio quidem nostræ Constitutionis exprimitur in verbis initialibus *Ord. Proc. tit. 29.* quæ hæc sunt: Obwohl sonst in denen vor den Gerichten unserer Lande anhängigen Rechts Sachen / wie ob vermeldet / vom Munde in die Feder / versetzt werden soll / so lassen wir doch geschehen / daß man auff die Gezeugnis / wie es bishero bräuchlich gewesen / mit schriftlichen Gesetzen verfahren möge / iedoch daß nach Inhalt unsers ge-
lieb-

Not. 5.
Constit. XIIIX.
confirmata &
illustrata est
Ord. Proc. tit.
29. & Decis.
Nov. tit. von
Justitien
Sachen §. 22.
23.

liebten Herrn GroßVaters löblicher und Christmil-
der Gedächtnis / außgegangenen Constitutionen / von
beyden Theilen nur zweene Sätze / als die Exception,
Replica, Duplica und Triplica, wechselsweise von 6. Wo-
chen zu 6. Wochen / da sich die Partheyen beyderseits
nicht eines andern Termins willfürlich verglichen / von
Zeit der erlangten Abschrift anzurechnen / einbracht /
und damit zum Urthel beschliessen / der Anfang aber
von dem / wider welchen der Beweis verführet / ge-
macht / auch Beweis und Gegenbeweis in einerley /
und nicht absonderlichen Producten disputirt, und respe-
ctivè salvirt werden.

Not. 6.
*Requisita va-
ria circa Di-
sputationes
super Proba-
tione.*

(1.)

(2.)

Not. 6. Reliqua præcepta, quæ vel *Ord. Proc. vel
Nov. decis.* circa hanc materiam de DISPUTATIONIBUS
PARTIUM sancita sunt, ordine sequenti paucis attinge-
mus, (1.) In ordinario Processu super Probatione & Re-
probatione præsertim illa, quæ Testibus facta non com-
munis stylus procedendi vom Mund aus in die Feder/
adhibetur, sed permissum est Partibus vel Advocatis jura
sua utrinque in scriptis proponere, alternis Positionibus &
Disputationibus Attestatorum secundum illam normam
& formam, quæ præscripta est à Legislatore partim *Consti-
tutione hac XII. X. partim ord. proc. tit. 29. in pr.* (2.) Ad
evitandam omnem litis protelationem ejusmodi Produ-
cta & Disputationes Attestatorum in duplo Judici intrà
tempus Lege Saxonica definitum offerri debent, & unum
exemplar Actis inseritur, alterum verò adversæ Parti vel
ejus Mandatario communicatur, tempusque insinuatio-
nis factæ ab Actuario consignatur, à quò tempore currit fa-
tale adversæ partis, ut respondere ad Exceptionem debeat.

Cu-

Cujus rei ratio exponitur à Sereniss. Legislatore in *Ord. proc. Tit. 29. §. 4. & 5.* his verbis : Nach dem es auch die Erfahrung bezeuget / wie muthwilliger weise die Prozesse nach eröffneten Gezeugnis dadurch protrahiret und proteliret worden / daß ein und der andere Part seines Gegentheils Disputation Gesetze nicht abfodert / sondern offtmahls zwey / drey oder mehr Monate verschleichen / auch wohl seinen Ungehorsam darüber beschuldigen / und Citation deswegen außwürcken lässet / hernach aber auff solche Gerichtliche Provocation erst die Abschrift fodert / und ante terminum mit Einbringung seiner Gegen-Nothdurfft moram purgiren will / oder hernach in termino allerhand flüchtige Behelff zu seiner Entschuldigung anführt / auch wohl das darauf erfolgte Interlocut läutert / und also dem Gegentheil vielmahls eines einigen Gesetzes halben umb ein ganzes Jahr / und mehr Zeit / neben vergeblicher Geldspilsterung / bringet. Als ordnen und wollen Wir / daß die Producta, weil sie ohne das schriftlich eingegeben werden müssen / jedesmahl duppelt einbracht / das eine Exemplar ad acta registriret / das andere aber dem Gegentheil / oder dessen Anwalden zugestellet / das tempus insinuationis gebührlich registriret / und von da an das Fatale zur Gegenhandlung augerechnet werdē solle.

(3) Quod si Pars aliqua intra Fatale præfixum positionem suam vel Disputationem in scriptis Judici non obtulerit, tunc Parti adversæ nihilominus permissum est Jura sua super factâ probatione legitimè deducere in scriptis, e. g. Si Reus neglexerit intra debitum tempus EXCEPTIONEM suam

(3.)

suam, seine Exception-Schrift Judici offerre, Actor vero Replicam suam nihilominus in scriptis obtulerit, tunc Reus adhuc admittendus est, ut possit duplicam suam intra permissum tempus offerre, quod idem est, si forte Actor omiserit Replicam, tunc nihilominus triplicam suam exhibere potest, vel illam positionem ultimam, quâ respondere potest ad Jura deducta à Reo in ultimâ positione. Clariora hæc fiunt ex perlectione ipsius textus in *Ord. Proc. §. 7.*

Würde aber nach beschehener Ankündigung / davon oben gemeldet / oder nach empfangener Abschrift der Attestationum, das Theil / welches excipiren sollen / seine Frist fürüber lassen / und das andere hette nichts minders zu rechter Zeit seine Nothdurfft einbracht / soll gleichwohl der / welcher sich an seiner Exception versäumet / mit der duplicen / in der dazu nachgelassenen Frist / gehöret / und es also auch gehalten werden / wenn sich der ander Theil allein an der Replicen versäumet / oder sich seines Gesetzes gutwillig begeben / daß dem andern nichts desto minder seine Nothdurfft in dem noch übrigen Product zu bedencen und einzubringen unbenommen seyn soll. (4) Permissum non est Advocatis in Disputationibus Attestatorum, vel super probatione factâ, instrumentis, oblatis scriptis & Positionibus nova documenta ad recognoscendum producere, exceptis informatis vel responsis Juridicis, uti etiam in aliis omnibus præcisè modum & tempus Legibus Saxonis præscriptum observare debent, nec non illis abstinendum est sub poenâ arbitrariâ à superfluâ & nimîâ prolixitate, nec non perversâ interpretatione depositionis Testium ob verba §. 8. *Ord. Proc. tit. 29.* Es sollen aber auch in diesen

Gaa

(4.)

Säzen die Advocaten alle Weitläufftigkeit vermei-
den / darben keine neue und andere documenta, auſſer-
halb Rechtlicher informationen einſchieben / und ſich
ſonſten obengemeldter unſerer Ordnung gemeiß erzei-
gen / ſonderlich der verkehrlichen wiederwertigen und
falſchen Relation der Zeugen Aſſage und voriger
Acten / bey willkührlicher Straff / die in Urtheiln er-
kant / und unmachläßig einbracht werden ſoll / enthal-
ten / dieſelben anders nicht / denn wie es das Gezeug-
niß an Ihm ſelbſten außweiſet / und doch auch nicht
mehr noch weiter / als es der Sachen Nothdurfft er-
fordert / referiren. (5) Omnia illa requiſita Legis Saxoni-
cæ, quæ observanda jubentur circa oblationem Disputa-
tionum vel Productorum, numne observata ſint nec ne,
fideliter à Secretario Judicii, vel Notariò, in Actis confi-
gnanda ſunt & regiſtranda, ut Judex eò meliùs pronuntia-
re poſſit & ſententiam ferre ad contumaciæ accusationem
factam ab illâ parte, quæ alteram vel neglecti fatalis, vel
alterius contumaciæ inculſat, ob verba §. ult. Ord. Proc.
tit. 29. Deßgleichen ſoll der Gerichts Secretarius oder
Notarius mit Fleiß regiſtriren / wann das Gezeugnis
publicirt / die begehrten und gefertigten Abſchriften
den Partheyen notificirt / was ihnen für ein Terminus
zur Ablöſung præfigiret / was auff beſchehenes Anſu-
chen für Dilationes ertheilet / und wenn die Producta
einkommen / auch derer Abſchriften hinwieder gefe-
tigt und abgefodert worden / damit unſere Regie-
rung und andere Gerichten iedesmahl auff die einge-
brachten Ungehorsams Beſchuldigungen alßbalden

(5)

(6.)

extrajudicialiter die Partheyen der Versäumnis haben bescheiden / oder die Producta nochmals zulassen können. (6) Tandem Partibus permissum est , nullis Disputationibus vel Positionibus uti super factâ Probatione & Reprobatione. Etsi in termino Publicationis Probationis & Reprobationis copias nullas desiderent attestatorum vel factæ probationis , sed statim utrinque totam causam sententiæ Judicis committant & concludant , tunc terminus præfigitur proximus pro arbitrio Judicis ad audiendam sententiam , uti patet ex verbis finalibus §. *ult. tit. 29. ord. proc.* Da aber die Partheyen bey der publication keine Abschriften begehren / sondern alsbald submittiren / sollen sie darauff den nechst folgenden Termin ad audiendam sententiam vorgeladen werden. Et hæc sunt illa , quæ circa DISPUTATIONES ATTESTATORUM , partim ex Constitutione nostrâ XIIX. partim ex Ord. Proc. tit. 29. monenda fuerunt , quibus Jus novissimum addendum est , quod continetur in Erledigung der Landes Gebrechen *tit. von Justitien Sachen / §. 22. & 23.* ubi novissimè hæc leguntur disposita von Eingebung und Versäumung der Producten: Ingleichen und zum zwey und zwanzigsten / soll derjenige / so quartam dilationem cum causæ cognitione & solennitate legali stichet / nichts destoweniger in der noch lauffenden vierdten Frist / seine Beweis oder Gegenbeweis articulos eingeben / und nicht warten / bis hierüber res judicata verhanden / denn dadurch wieder unsere Intention und Meinung die Processus oftmals etliche Jahr verschleiffet werden. Und also ist es auch zu halten / wenn nach verführten Beweis und Gegenbeweis die Producte , als Exceptio , Replica , Duplica , und Triplica , einzugeben sind /
Denn

denn weil ieder Parthey hierzu nur eine Sächs. Frist /
dafern sie sich nicht eines engen Termins willkührlich
vergleichen/vergönnet / so sol solche Zeit præcisè und
peremptoriè observiret / und keine Dilatio, es fönnte denn
der Impetrant ein legitimum impedimentum anführen/
und incontinenti erweisen / ertheilet werden.

Da sich auch zum drey und zwanzigsten ein oder
der ander an seinen Product versäumet / soll nicht des-
selben ungehorsam erst beschuldiget / und rechtlich hie-
rüber erkant / und hiedurch abermahls die Prozesse
vergebens auffgehalten/sondern einzig und allein auff
die Registratur/ oder Relation des Nuntii, wann dem
Seinigen das Product zukommen / und wenn die gesetz-
ten sechs Wochen verlauffen / und aus erheblichen Ur-
sachen keine Dilation erlanget worden / gesehen / dar-
auff alsobald des Gegentheils Product angenommen/
und so fort biß zum Beschluß verfahren / und in der
Hauptsache zugleich / ungeachtet sich ein und der an-
der an einem Product versäumet hat/ erkant werden.

Not. 7. Oblatis dicto modo & à Judice perlustra-
tis, perlectisqve DISPUTATIONIBUS ATTESTATO-
RUM, nec non Testium Depositionibus & productis do-
cumentis in ordinario Processu Judex, tanquam in causâ
conclusâ super ipsâ Probatione & Reprobatione factâ sen-
tentiam ferre & concipere solet, vel ipsemet, vel, si infe-
rior Judex sit, mediante responso Collegii Juridici. Et
hæc sententia in Supremo Appellationum Judicio κατ' ἐξο-
χὴν dicitur DEFINITIVA. In quâ quidem sententiâ fe-
rendâ imprimis officium boni judicis versatur, vel ex te-
stimoniis, vel documentis judicare, num plenè vel semi-
plenè vel parum, vel prorsus nihil probatum sit. Et si

Not. 7.
Disputationes
Partium super
Probatione &
Reprobatione
comitatur
SENTEN-
TIA DEFINI-
TIVA.

Si plene probatum sit?

Si nihil probatum.

Si semiplenè probatum.

Nam detur
Semiplena
Probatio.
Neg.

Aff. cum Ulm-
meo.

Species semi-
plena Probationis
varia.

plenè vel ex testimoniis vel documentis intentio Actoris probata sit, Reus condemnandus est, hanc consuetà formulà; Daß Kläger das jenige / was ihm obgelegen / und er sich angemasset / zur Nothdurfft erwiesen / derowegen Beklagter &c. Quod si verò testibus vel documentis nihil prorsus probatum sit, Reus ab actione est absolvendus, hanc formulà: Daß Kläger das jenige / was ihm obgelegen und er sich angemasset / wie recht / nicht erwiesen / derowegen Beklagter von der angestellten Klage zu entbinden. Quod si verò *semiplenè* probatum aliquid sit, tunc magis dubia res esse videtur, Quid Judici faciendum, num ejusmodi semiplena Probatio in totum rejicienda, an verò aliis remediis supplenda sit? Et quamvis nonnulli Doctores sint, qui *semiplenam probationem* prorsus rejiciunt, uti sunt *Duarenus*, *Donellus*, *Antonius Faber* & alii, qui statuunt, nil quicquam de semiplenà probatione in Jure legi, & quod *L. 9. C. de test.* unius testimonium prorsus dicatur non esse recipiendum, attamen *communis Doctorum* opinio in usu & observantiâ judiciorum recepta est, quâ semiplenam probationem à Judice rejiciendam non esse statuunt, & revera dari aliquam *semiplenam probationem* contra dissentientes multis argumentis propugnavit *Ummius ad Proc. disp. 14. th. 16. n. 87.* Et *Disp. 15. th. 1. n. 5.* Uti etiam semiplenæ Probationis species in *disp. 17. th. 1. § seqq.* recenset, quod nempe semiplenè probatum esse dicatur (1.) *Per unius testis testimonium juratum* (2.) *Per privatam Scripturam fide dignam.* (3.) *Per comparisonem literarum.* (4.) *Famam*, & denique in Criminalibus *fugam*, vel alias denique *presumptiones, indicia, &c.* De quibus *semiplenæ Probationis speciebus* & *Presumptionibus* nec non illâ Probatione, quæ fit in
secun-

Von Gesetzen und Producten nach Publication des Beweises.

secundâ instantia & aliis Probationum speciebus, præter illas, quæ fiunt testibus & instrumentis, plura dicemus circa Explicationem *Constitutionis XXI. XXII. XXIII.* Ubi de *Juramento* vel *Purgatorio* vel *Suppletorio* dicetur. Ordo nunc postulat, ut postquam de *Probatione & Reprobatione* actum est, præsertim eâ, quæ fit per *Testes*, vel *Documenta*, hæc & præcedentibus duabus *Constitutionibus*, jam dicamus in seq. *Constitut. XIX. & XX.* De **CONCLUSIONE IN CAUSA, SENTENTIA JUDICIS** nec non **REMEDIIS** à sententiâ Jure Communi & Saxonico receptis, vel **SUSPENSIVIS**, v. c. **LEUTERATIONE**, vel **DEVOLUTIVIS**, v. c. **APPELLATIONE.**

Ordo sequentium Const.

Ad Clarissimum & Nobilissimum

DN. ERNESTUM FRIDERICUM MEURERUM,
Tentadiâ Thuringum, Jurium Candidatum, Fautorem
& Amicum plurimum honorandum,

Cum difficilem pariter & utilissimam materiam de FIDE INSTRUMENTORUM, prout illa Jure Civili, Canonico & Saxonicofundata est, publicâ Disputatione eruditè & masculè propugnaret.

Qui Jurisprudentiam Saxoniam, prout *Constitutionibus & decisionibus* variis continetur, non scholis & Academiis, sed soli usui forensi scriptam esse asserunt, & alios fallunt, & ipsi falluntur, vel quod sibi solis nimium sapere, vel tricis & subtilitatibus Legum Romanarum nimium favere videantur. Nil quicquam laudis vel dignitati & præstantiæ, vel Utilitati summæ Juris Civilis Romani detrahimus, cum circa Professionis nostræ publicæ ingressum oratione inaugurali & solenni multis argumentis Justitiam Legum Romanarum propugnaverimus, sed illam tamen solam vel ad informandam Juventutem in Academiis Saxonis, vel Justitiæ administrationem in Judiciis sufficere, haud facile opinamur. Cum nempe Juvenibus in Academiis illa potissimum ad discenda sint, quæ in Virili ætate in succum & sanguinem convertere & in usum Reip. deducere possint, videri non potest, quomodo illæ Leges, secundum quas causas & controversiæ foren-

ses

tes decidendæ sunt, nec evolvi, nec legi debeant, vel sine turpitudinis vitio ignorari possint. Et quamvis ratio illos saltem stringere videatur, qui cives sunt Electoratus, vel illarum Provinciarum, quæ Juribus Saxonis utuntur, attamen sæpius tam publicè, quàm privatim monui & ostendi falsissimam omninò illam Doctorum esse opinionem, quâ Jus Saxonicum Electorale vel in totum, vel maximam partem à dispositione Juris Civilis recedere asserunt, illudq; vel rigoris, vel nescio cujus iniquitatis incusant. Quod si etenim præsentibus has Constitutiones Electorales D. AUGUSTI accuratius & penitus introspicimus, illas, quoad principia Juris naturalis & civilis communia, Juri Romanorum Justiniano per omnia conformes deprehendimus. Quin imò Jurisprudencia Saxonica neq; in totum à Romana recedit, nec tamen per omnia ei servit, sed nihil aliud continet, quàm perspicuam aliquam præceptorum Romanorum haud paucis in locis valdè obscurorum, elucidationem, quæ à tot, tantisq; magni nominis & splendidissimæ famæ Viris & juris Consultis Saxonis, *Wesembecio, Schneidewino, Zangero, Carpzovio, Berlichio* & aliis, ita elaborata est, ut illorum scripta non usui sint solum scholis & judiciis Saxonis, sed præterq; Europæ Principales Provincias hos Commentarios in usum Judiciorum suorum transferre non dedignantur. Unde in Academiis Saxonis Jurisprudencia operam navantes & sibi, & studiis suis optimè consulere videntur, qui jactis solidis Juris Civilis & Canonici fundamentis, nec Saxonica Jura aspernantur, sed ea sibi reddunt familiaria. Et cum Tu, MEURERE amicissime, illorum numero meritò sis accensendus, hoc nomine Tibi ex animò gratulor, nec dubito fore, ut maxima spes, quàm PATRIÆ PROCERES & optimi omnes de TE candidè sentientes conceperunt, non inanis, sed mox PARENTI TUO honoratissimo, Viro ob laudabilem Justitiæ administrationem & summam in rebus agendis prudentiam & PRINCIPI & VIRIS laudatissimis gratisimo, nec non Nobilissimæ Universæ Tuæ Familiæ gaudio & honori, & Reipubl. ornamento sit futura. Quod sincero affectu omnino & insimul voveo

D. b. Wittebergæ à Museo

Tibi addictissimus

meo 31. Mart. 1683.

WERNER THEODORUS MARTINI, D.

DI
CONST
DIV
PROBAT
INSTRU
PROB
inprimis
Indu
IN ACAD
WERN
MA
CO
In Audi
ERNEST

CA
ORALE
STI,
FIT PER
LENA
MATIO-
XVII.
nis
GENSI,
DORO
P.
1683.
EURER;

Typis

ogr.

